

Regnskabsanalyse og sammenligning af produktionsvilkårene for slagtesvineproduktionen i Spanien og Danmark

UDARBEJDET AF
Karen Jørgensen, SEGES, Erhvervsøkonomi
Marts 2018

Rapporten er udarbejdet i projekt "Træf rentable beslutninger på baggrund af nye analyser af landbrugets internationale konkurrenceevne", der er finansieret af Promilleafgiftsfonden for landbrug.

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Data	3
Metode	4
Strukturudviklingen i Spanien	5
Fordele og ulemper på baggrund af litteraturstudie og interviews	8
Integration	9
Andelsselskaber	10
Regnskabssammenligning inden for slagtesvinsproduktion	11
Indtægter	13
Produktivitet	16
Omkostninger	17
Handelsgødningsudgifter	19
Foderomkostninger	19
Energiomkostninger	21
Vedligeholdelsesomkostninger	22
Lønomkostninger	23
Afskrivninger	26
Forpagtningsafgift, leje- og renteudgifter	27
Tilskud og skat	31
Skattebetaling	35
Resultat	35
Balance	40
Jordpriser	43
Egenkapital og gæld	43
Gældssammensætning	47
Konklusion af regnskabsanalysen	48

Indledning

Denne rapport er udarbejdet for at undersøge dansk slagtesvineproduktions konkurrenceevne sammenlignet med den spanske slagtesvineproduktion. Analysen skal give de danske landmænd indblik i deres erhvervs konkurrenceevne, når det sammenlignes med konkurrenterne i Spanien. Indblikket har til formål at give den danske landmand et bedre beslutningsgrundlag, når den enkelte skal foretage beslutninger om, hvorvidt det er rentabelt at etablere, opretholde eller udvide slagtesvineproduktionen.

Rapporten er delt op i fire kapitler: Regnskabsanalyse, Dyrevelfærd, Miljøredegørelse samt Skatte- og Momsanalyse. Hvert kapitel gennemgår forskellene mellem de to lande med fokus på at forstå Spanien. Derudover vil der før kapitlerne være et afsnit, som samler fordelene og ulemperne ved den spanske slagtesvineproduktion på baggrund af interviews og øvrig litteratur. Disse fordele og ulemper er brugt til at finde fokusområderne i de øvrige kapitler.

Indledningsvis er der blandt andet to afsnit om de valgte data samt metoden, der er brugt til analyserne. For at kunne forstå opbygningen og udviklingen i den spanske slagtesvineproduktion gennemgås strukturudviklingen i Spanien, og denne perspektiveres i forhold til den danske udvikling.

Data

Denne rapport bygger på interviews i Danmark og Spanien, der er foretaget i foråret 2017. Til regnskabsanalysen er brugt data fra Farm Accountancy Data Network, fremover forkortet til FADN¹, frem til 2015 publiceret 12. september 2017.

FADN-data er en database i DG-AGRI i EU, hvor 80.000 landbrugsregnskaber indsamles årligt. Til denne rapport er brugt offentlige data, som er tilgængelige på DG-AGRI's hjemmeside². Disse består af gennemsnitlige økonomiske tal fra landbrug, som er specialiseret i slagtesvineproduktion. Indsamlingen af data sker i de enkelte lande, hvor de danske data behandles af Danmarks Statistik og det spanske landbrugsministerium (magrama). Endelig behandles de endnu en gang af EU i DG-AGRI. I de valgte data fra 2015 indgår mellem 200 og 500 bedrifter i de danske gennemsnitstal og mellem 500-1000³ i de spanske opgørelser.

De valgte datasæt indeholder hovedsageligt svineproduktion og kun en lille del af landbrugenenes produktion kommer fra øvrig husdyrproduktion. I 2015 udgjorde 99,9 % af dyreenhederne i Danmark og 99,2 % af dyreenhederne i Spanien slagtesvineproduktion.

Dataene ser på hele landbrugets økonomi. Det vil sige alle aktiviteter, der bruger landbrugets aktiver, omkostninger eller arbejdskraft. Dette kan f.eks. være gårdbutik eller udleje af jord og bygninger. Data omfatter ikke selvstændige liberale erhverv, lønindkomst, pensioner og lignende.

Data er ikke opstillet efter de samme regnskabstermer, som vi kender fra de danske regnskaber. Der er valgt at bruge de gældende EU-termer på engelsk for ikke at skabe en fejlforklaring. Alle analyserne er beskrevet på dansk, og hvor det er fundet nødvendigt, er der opstillet en boks med definitionen på de enkelte regnskabstermer. Alle definitioner kan findes på DG-AGRI's hjemmeside.

¹ http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/consult_std_reports_en.cfm

² http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/consult_std_reports_en.cfm

³ http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/report_en.cfm?dwh=SO

Ligeledes er dyreenheder ikke beregnet på samme måde som de danske. I datasættet kaldes disse "Livestock Unit (LU)". I hele analysen vil der kun bruges LU-definitionen, som vil blive refereret til som dyreenheder. Definitionen er opstillet under regnskabsanalysen.

I de offentlige data fra DG-AGRI er de produktionstekniske nøgletal meget begrænsede, da det er de økonomiske nøgletal, som er oplyst, når der ses på de specialiserede produktionsgrene som slagtesvineproduktion

Metode

Alle data er opgivet i gennemsnitstal. Da der forventes en meget stor spredning i de to lande, skal man derfor være varsom med konklusionerne, da den enkelte landmand godt kan ligge betydeligt over eller under de gennemsnitlige tal.

Da landbrugene i Spanien og Danmark varierer meget i størrelse, som beskrives i strukturudviklingsafsnittet nedenfor, er det nødvendigt at se på enheder. Dataene vil derfor blive sammenlignet i forhold til dyreenheder (LU) jf. tabel 2 senere, men da omsætningen pr. dyreenhed er meget forskelligt landene imellem, vil den væsentligste sammenligning være i forhold til omsætning. Omsætningen vil sikre, at sammenligningen af omkostninger vil optræde som en andel af omsætningsniveauer, som de gennemsnitlige bedrifter opnår i de to lande.

Det er ikke muligt at vise produktionseffektiviteten for slagtesvineproduktion, men alene udbytte pr. hektar for hvede. Derfor vil disse analyser ikke være tilgængelige.

Litteraturstudiet og interviewene i Spanien er brugt til at forstå begrundelserne for de økonomiske forskelle, som optræder i regnskabsanalysen. Derudover er der et uddybende kapitel om forskellen i skatteforholdene samt et kapitel om miljøforskellene i såvel stald som på mark.

Analysen af skatteforholdene er udarbejdet på baggrund af et litteraturstudie. Kilderne nævnes i kapitlet.

De to særskilte rapporter vedr. skat- og miljøregler og nitratdirektivet tager udgangspunkt i 2017. Interviewene og litteraturstudiet er gennemført i 2017, og regnskabsdataene er fra perioden 2004 til 2015. Derfor vil der formentlig være forhold, som ikke har været ens i hele perioden.

Strukturudviklingen i Spanien

Boks 1: Fakta vedr. Spanien / Danmark

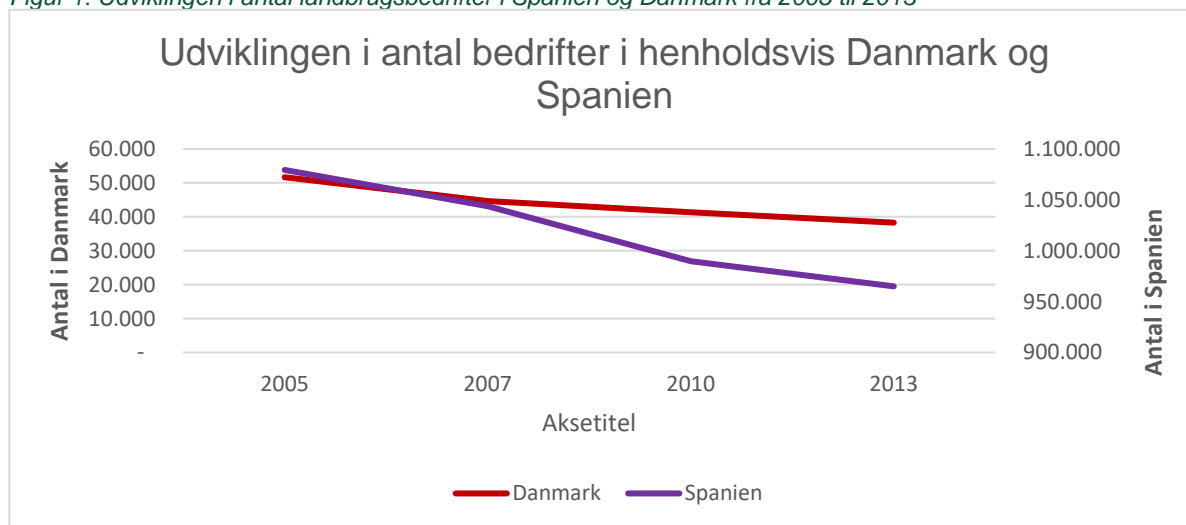
- Befolkning: 46,0/5,6 mio.
- Areal: 505/43 mio. km²
- Grise pr. årsso: 26/31
- Slagtesvin 48/18 mio.
- Produktionsomkostninger pr. kg 10,08/10,40 kr.⁴

For at kunne forstå landbrugsproduktionen i Spanien er det væsentligt at have et indblik i strukturudviklingen og størrelserne på de spanske produktioner. Dette afsnit vil kort beskrive de spanske forhold.

Den spanske svineproduktion er kendetegnet ved at være dobbelt så stor som den danske svineproduktion. I Danmark er der ca. 12,8 mio. grise og i Spanien ca. 30 mio. (2017 tal)⁵. En stigning på lidt under 4 mio. fra 2008 til 2017. Modsat i Danmark, hvor antallet af grise er status quo fra 12,1 mio. til 12,8 mio. for samme periode.

Antallet af bedrifter er i Spanien faldet fra godt 1 mio. til 950.000, især efter 2008 er reduktionen steget voldsomt jf. figur 1.⁶

Figur 1: Udviklingen i antal landbrugsbedrifter i Spanien og Danmark fra 2005 til 2013

Tilsvarende er antallet af bedrifter med en svineproduktion i Spanien reduceret fra 115.000 til 51.000, en reduktion på 55 pct. I Danmark er reduktionen på 57 pct., hvor antallet af svinebesætninger i 2013 var 3.860 if. EUROSTAT. Ifølge Danmarks statistik er antallet af svinebedrifter i 2017 på 2.185.

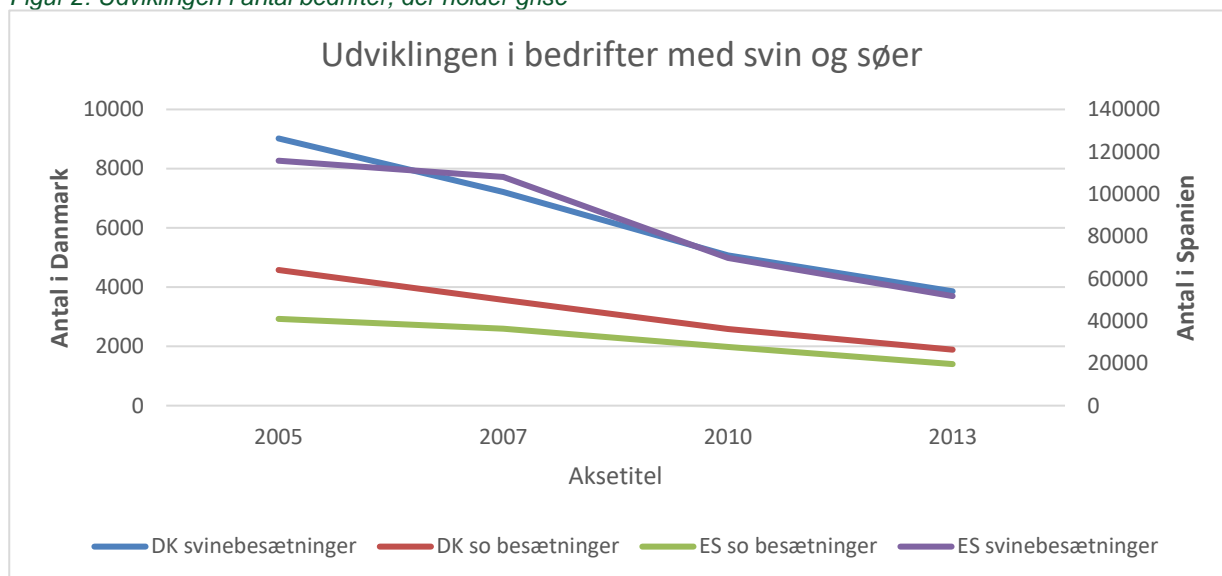
Nedgangen i besætninger med svin og søer følges ad i de to lande jf. figur 2.

⁴ InterPIG rapport dec. 2017. http://svineproduktion.dk/publikationer/kilder/lu_rapporter/rapporter-2017/53

⁵ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=apro_mt_lspig&lang=en

⁶ http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/ef_lspigecs

Figur 2: Udviklingen i antal bedrifter, der holder grise

Spanien er EU's²⁸ største producent af svinekød efterfuldt af Tyskland som nr. to. Der findes 30 mio. svin i landet, hvoraf de 60 % er regionen Catalonien, jf. bilag 2.

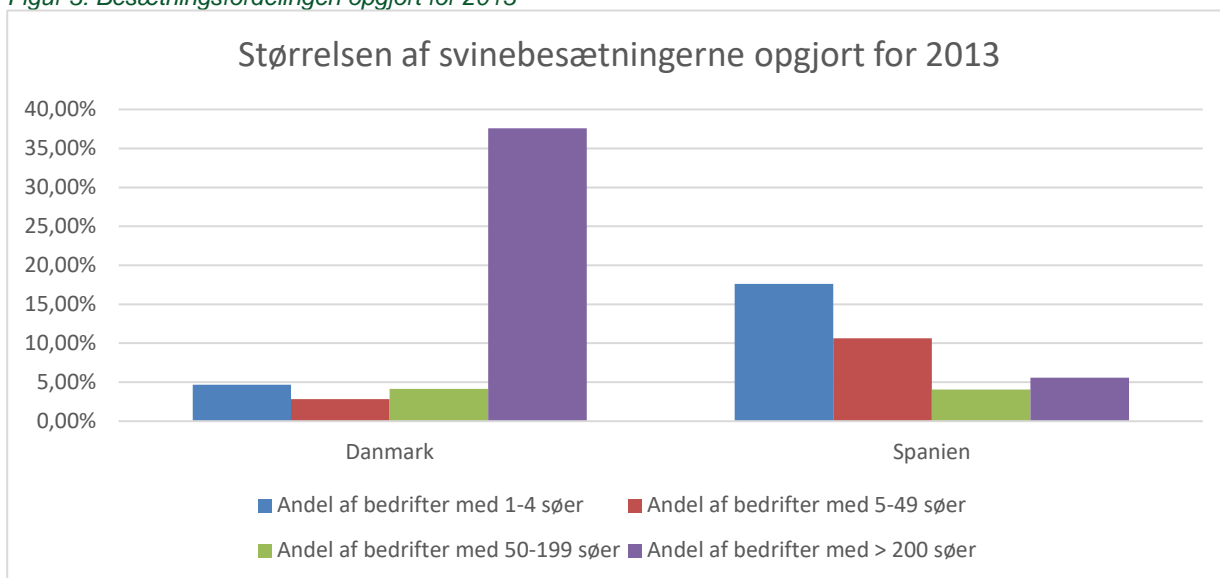
Udviklingen i antal slagtninger er tilsvarende steget, da eksporten af levende dyr er yderst begrænset. jf. bilag 1. Antallet af slagtninger er i Danmark for perioden 2013 til 2017 faldet fra 18,8 mio. til 17,4 mio. I Spanien er antallet af slagtninger steget fra 41,4 mio. til 49,6 mio. Årsagen til, at Danmark har færre slagtninger, er en stigende eksport af levende dyr fra 8,2 mio. i 2009 til 14,4 mio. i 2017, jf. bilag 3.

Umiddelbart er det svært at sammenligne de spanske og danske svinebedrifter, da kun 17 pct. af bedrifterne i Spanien er ejet af landmanden. De resterende bedrifter er ejet af grovvarerelskaber, slagterier eller parthavere i større selskaber, se næste afsnit.

Der er mange små bedrifter i Spanien, og bedrifter med under 10 ha udgør 67 pct. i modsætning til i Danmark, hvor den gruppe udgør 26 pct. Til gengæld er der meget store bedrifter, hvor bedrifter over 100 ha har 55 pct. af arealet, og i Danmark har disse 69 pct. af arealet.⁷ Samme fordeling gør sig gældende med hensyn til besætningsstørrelserne. Der er mange mindre bedrifter med få husdyr, jf. figur 3. Statistikken giver dog et skævt billede af situationen i Spanien, pga. at mange bedrifter ikke ejer husdyrene, da disse er ejet af store industrivirksomheder, se næste afsnit. Særligt i region Catalonien er der forholdsvis mange bedrifter med over 3.000 søer, der er part i et kooperativ eller er integratorer.

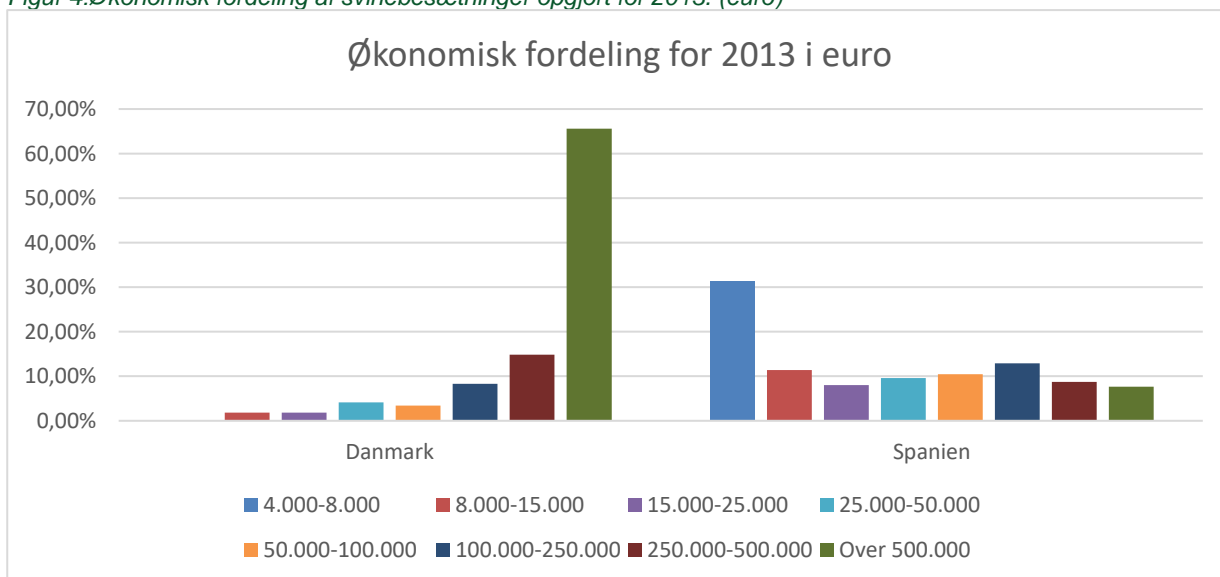
⁷ Farm structure statistics 2015, tabel 1 og 2

Figur 3: Besætningsfordelingen opgjort for 2013⁸

Det samme gør sig gældende, når der ses på indtjeningen i svinebesætningerne. De landmænd, der er med i de ovenfor nævnte kooperativer eller integrationsselskaber, får ofte en fast betaling pr. dyr, der leveres til slagting mm. Derfor giver opgørelsen et skævt billede af situationen. Når der tages forbehold for dette, viser det sig alligevel, at indkomsten tilsvarende afspejler strukturen inden for landbruget, jf. figur 4.

Figur 4: Økonomisk fordeling af svinebesætninger opgjort for 2013. (euro)

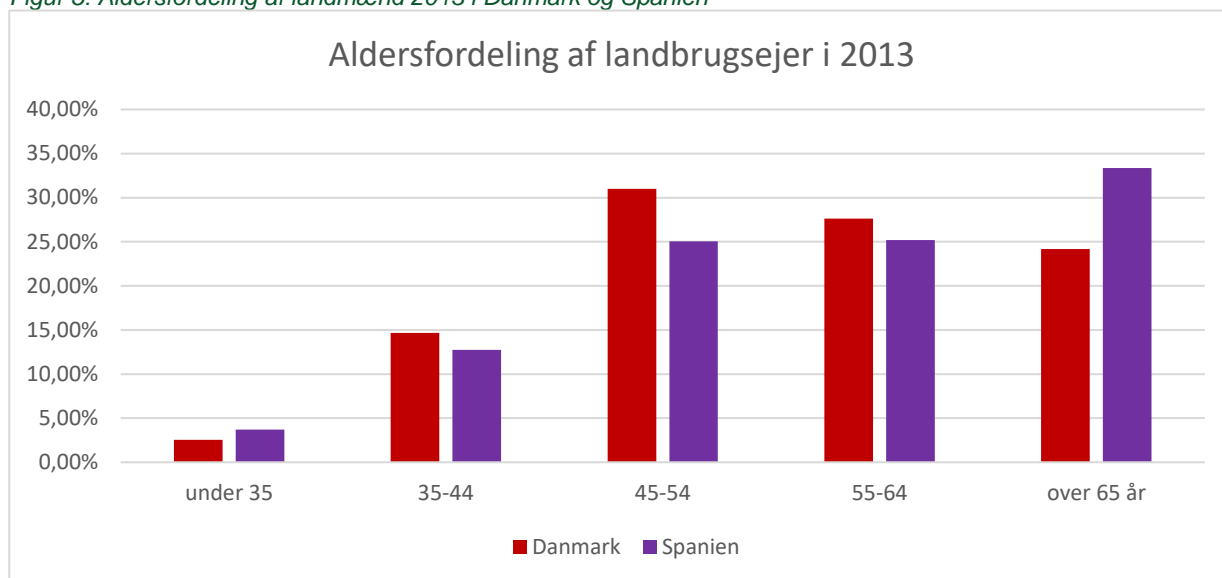

Antallet af landmænd/landbrug i Europa er faldende, og tilsvarende er aldersgennemsnittet steget. Den seneste opgørelse for EU₂₈ er fra 2013, der viser, at 55 pct. af alle landmænd er over 55 år. Hvis der korrigeres for, at undersøgelsen er 5 år gammel, betyder det, at endnu flere er kommet over de 55 år. Mange af de bedrifter, der bliver udbudt til salg, bliver købt af allerede etablerede landmænd. Der bliver færre bedrifter og

⁸ <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

landmænd, men de vokser i størrelse. Gennemsnitlige antal ha pr. ejendom i Danmark er steget fra 54,7 ha til 67,5 ha indenfor de sidste 10 år. Tilsvarende er udviklingen i Spanien med en stigning fra 22,1 til 24,1 ha.

Figur 5: Aldersfordeling af landmænd 2013 i Danmark og Spanien⁹

Fordele og ulemper på baggrund af litteraturstudie og interviews

På baggrund af interviewene og litteraturstudierne er tabel 1 opstillet, som giver et overblik over de fordele og ulemper, som litteraturen og de interviewede giver udtryk for. Dette er på baggrund af såvel danske som spanske interviews og litteratur, hvor perspektivet har været en sammenligning med Danmark samt udsyn fra Spanien til den øvrige globale konkurrence.

Tabel 1: Fordele og ulemper ved den spanske svineproduktion

Fordele	Ulemper
Billigt staldbyggeri med natur ventilation pga. klimaet	Import af korn og foder medfører høje priser
Lav fremstillingspris	Varme somre medfører lavere effektivitet
Høj tidsudnyttelse	Høje priser på afskaffelse af gødning (gylle) <i>Kilde: se fodnote 3, figur 5</i>
Høje afregningspriser i forhold til Danmark	De selvstændige landbrug kan skaffe kapital i banken. Høj rente 3-6%.
Store produktionsselskaber med kontraktproduktion	I visse områder kan der ikke udvides pga. N restriktioner (Catalonien)
Slagterierne har egne produktionsenheder	
Svineproducenten er kontraktansat af foderstofvirksomhederne eller slagterierne	

⁹ http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/ef_m_farmang og Farm structure survey 2013 206/2015 eurostat newsrelease

Fast pris pr. leveret gris uafhængigt af prisudsvingene.	
Lave timelønninger. <i>Kilde: se fodnote 3, figur 7</i>	

Kilde: Svinesektorens vækstpanel (2016), Søren Hertel Andrimner

Integration

Store dele af den spanske svineproduktion foregår via kontrakter med henholdsvis de store foderstofvirksomheder og slagterierne, dvs. en integration mellem landmændene og industrien.

I en integration er det foderstofforretningen/slagteriet, der ejer grisene, leverer foderet, rådgiver om produktionen og i sidste ende sælger og kører grisene på slagteriet.

Svineproducenten modtager et fast beløb pr. leveret slagtesvin for at stille sin stald til rådighed, ligesom han aflønner sit personale og betaler el og vand.

Udviklingen går i retning af, at virksomhederne også ejer staldene og hyrer folk ind til at passe dem.

Nogle af de store medspillere inden for svineproduktionen ejer op til 40.000 søer og har en kombination af integration og ejerskab ved opfedningen af slagtesvin. I skrivende stund er det ca. to tredjedele af den spanske svineproduktion, der foregår i integration.

De landmænd, der modtager smågrise, foder mm fra virksomhederne, har ofte en fast afregning pr. leveret gris. I 2017 lå afregningen på omkring 12 € med en variation på +/-1 €. Risikoen for prisudsvingene på foder og svinekødet ligger alene hos virksomhederne (integratorerne).

Ud over levering af smågrise og foder medfølger der rådgivning indenfor management og veterinære forhold og sygdomsforebyggelse.

Foderomkostningerne er højere i Spanien, da landet ikke er selvforsynende, men det opvejes til gengæld af meget lavere investeringsomkostninger til stalde (discountbyggeri), hvilke til dels skyldes, at klimaet er gunstigt til svineproduktion.

Der er inden for de senere år blevet lagt loft over, hvor mange søer der må være pr. produktionsenhed. Loftet er på 3.500 søer inkl. gylte og 7.200 slagtesvin - stipladser.

Historisk har svineproduktionen primært været i regionen Catalonien og Aragonien (Nordøst), men det er mere eller mindre håbløst at finde plads til nye udvidelser i de to regioner. Nu foregår udvidelsen i Alicante mod østkysten og ind i landet mod Madrid.

Konkurrencen mellem slagterier er stor, og derfor udvider de aftalerne med landmændene om pasning af grisene.

De største aktører er Vall Companys Group¹⁰, der ejer ca. 175.000 søer, efterfulgt af CAG/Bonarea og Costa med 70.000 søer. Det skønnes, at over 65 pct. af al svineproduktion foregår i regi af integration. Vall Companys Group har over 2100 landbrug tilknyttet deres landbrugsproduktion og producerer 4,6 mio. slagtesvin.

Det skønnes, at ca. 65 pct. af svineproduktionen foregår i integrationsproduktion. 20 pct. er i familieejede landbrug og den resterende del i andelsselskaber.

¹⁰ <http://www.vallcompanys.es/index-en.html>

Boks 2: Kendetegn ved integration

Integrationssselskaberne har følgende kendetegn:

Ejer grisene

Leverer foder

Fast afregning pr. slagtesvin eller producerede smågrise

Ingen risiko for landmanden

Nystartede landmænd kommer i gang

Lav rente ved udvidelse, da selskabet leverer kapital og materialer (discount-pris)

Management i produktionen

Dyrelægerådgivning

Medicin

Management vedr. medarbejdere

Bonus ud fra enten dødelighed eller tilvækst.

Arbejdsmarkedsforhold

Arbejdsugen er på 40 timer, og for driftslederen på integrationslandbrug er lønnen omkring 35.000 € om året. For almindelige medhjælpere er lønnen omkring 25.000 € med mulighed for bonustillæg. Indkomstskatten er på 18-25 pct. afhængig af lønniveauet.

Lønningsåret er inddelt i 14 perioder i stedet for 12 måneder.

Ved udvidelse af staldene er det muligt at låne via integratorerne til en lav rente og lang løbetid på lånet fra 10-15 år. Det betyder, at flere landbrug er tvunget til at gå ind i enten en integration eller blive en del af et andelsselskab, for at kunne udvide eller at blive i branchen.

Andelsselskaber

Andelsselskaberne står for omkring 15 pct. af svineproduktionen. Agrocat Sant Fruitos de Bages (www.agrocat.com) er et andelsselskab med 30.000 søer med opfedning af 400.000 slagtesvin. Andelsselskabet består af svineproduktion og en fodervirksomhed. Der er 25 landmænd, som er med i selskabet, hvor der ud over ejerne er ansat dyrlæger, chauffør, medhjælper til staldene. Overskuddet i selskabet bliver fordelt på følgende måde:

30 pct. bliver i selskabet.

60 pct. fordeles ud til ejerne i forhold til det, der omsættes for hos den enkelte ejer.

10 pct. bruges til at uddanne medarbejdere

Arbejdsmarkedsforhold i andelsselskaberne

Månedslønnen er 1500 €, og inkl. sundhedsforsikring er lønnen på 2200 € svarende til 30.800 € pr. år. Lønningerne i landbruget ligger i intervallet 1800-2500 € pr. måned.

Nogle af andelsselskaberne har indbygget integration i forretningskonceptet. Ejerformen er andelsselskab, mens produktionen foregår som integration.

Regnskabssammenligning inden for slagtesvineproduktion

Dette kapitel er en analyse, hvor hovedsageligt data fra FADN analyseres for at kunne forklare forskellene mellem Danmark og Spanien. Hvor det er muligt, inddrages litteraturstudiet og interviewene.

Da der som nævnt er store strukturelle forskelle, vil det ikke give meget værdi at sammenligne på bedriftsniveau. I stedet sammenlignes de enkelte poster i forhold til omsætningen. Dette suppleres med posterne pr. dyreenhed, hvor det findes relevant, samt andre nøgletal i enkelte af analyserne.

Omsætningen er valgt, da omkostningsniveauerne og indtægtsniveauerne er varierende i den undersøgte periode i de to lande. Ved at sætte alle posterne op i forhold til omsætningsniveauet kan det sammenlignes, hvor stor en andel af omsætningen der bruges på eksempelvis lønudgifter, renter osv.

Den regnskabsmæssige opstilling, som bruges i datasættet fra FADN, er ikke den, som kendes fra de danske regnskaber. I analysen bruges de termer, som FADN bruger, men rækkefølgen i analysen tager udgangspunkt i den danske opstilling.

Hvis andet ikke er anført under figur eller tabel, er oplysningerne fra FADN.

Total output bliver kaldt omsætning, men dette er ikke helt retvisende. Definitionen af Total output ses i boks 1 nedenfor.

Boks 3: Definition af den samlede omsætning

Total output of crops and crop products, livestock and livestock product and other output.
Sales and use of (crop and livestock) products and livestock
+changes in stocks of products (crops and livestock)
+changes in valuation of livestock
-purchases of livestock
+various non-exceptional products

Omsætningen er derfor ikke helt korrekt at bruge i dette tilfælde, da Total output også er fratrukket indkøbte smågrise.

De behandlede data er udvalgt ud fra kriteriet, at mere end 2/3-dele af standard outputtet er fra "slagtesvineproduktionen" og salg af "andre svin". "Andre svin" er forskellige fra de øvrige svinegrupper, som består af: "grise med en levende vægt på under 20 kg" og "avlssøer på 50 og derover".

Dyreenhederne er ikke defineret som i Danmark. I stedet bruges Livestock Unit (LU), som er defineret i tabel 2 nedenfor.

Tabel 2: Definition af dyreenheder i analysen

Breeding sows	0,5LU
Pigs for fattening	0,3LU
Other Pigs	0,3LU

Dette er en væsentlig forskel fra den danske definition, men ikke mulig at omregne. Derfor vil denne analyse vise alt pr. dyreenhed, hvilket i denne analyse benævnes som dyreenheder.

Dyreenhederne i datasættet er hovedsageligt svin alene, 0-2 % af dyreenhederne er tilknyttet andre dyregrupper. Dette behandles ikke yderligere i analysen.

Boks 4: Oversigt over de væsentligste forskelle mellem spansk og dansk svineproduktion på baggrund af regnskabsanalysen

<p>Dansk slagtesvineproduktions styrker i forhold til spansk slagtesvineproduktion</p> <ul style="list-style-type: none"> • Danmark opnår højere omsætning pr. dyreenhed • Danmark har betydeligt højere udbytter i hvede • Danmark har i forhold til omsætningen mindre kapitalbinding i bygninger og maskiner <p>De væsentligste svagheder ved dansk slagtesvineproduktion i forhold til spansk slagtesvineproduktion</p> <ul style="list-style-type: none"> • Danmark har større udgifter til handelsgødning • Jordprisen i Danmark og den samlede kapitalbinding er meget større i Danmark • Renteudgiften i Danmark er meget større pga. en 7 gange så høj gældsprocent • Lønudgiften i Danmark er dobbelt så høj • Leje- og forpagtningsudgifterne i Danmark er 20 gange så høje
--

I tabel 3 nedenfor er opstillet de overordnede nøgletal for 2015. Disse vil i det følgende blive analyseret nærmere. Tallene er holdt i forhold til total output, som er et udtryk for omsætning. Denne tabel er den eneste, hvor alle økonomiske tal er omregnet til danske kroner med kursen 7,45 kr./euro.

Tabel 3: Nøgletal for gennemsnitlige slagtesvinebedrifter 2015 i Danmark og Spanien. Omsætning mm. er angivet i danske kr.

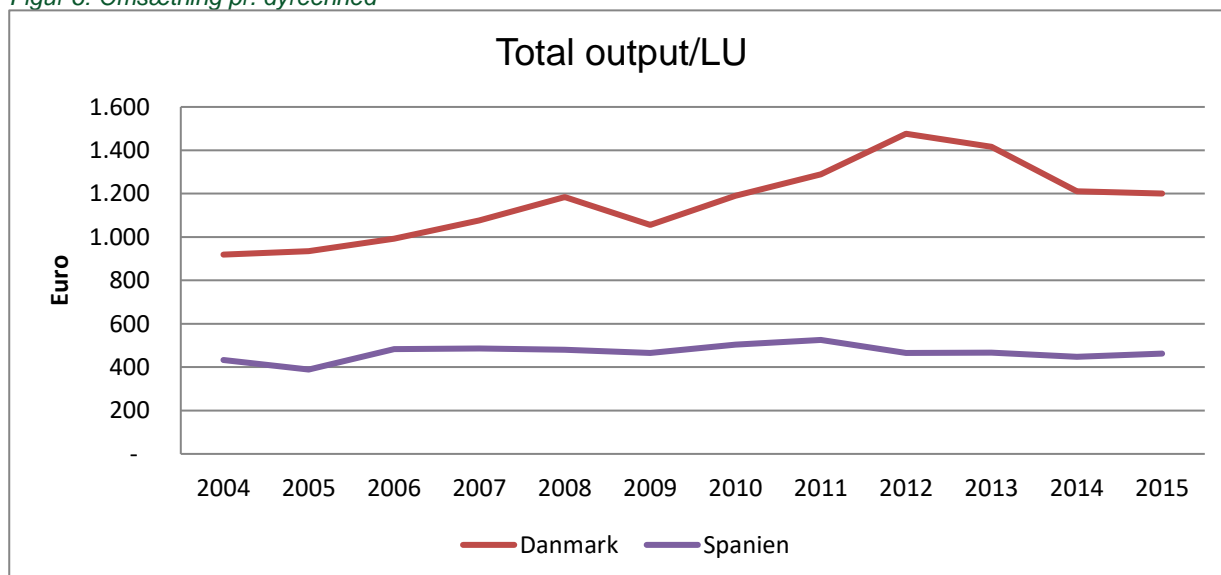
2015 DKK		(DAN) Denmark		(ESP) Spain	
Total Utilized Agricultural Area - ha	SE025	191,39	Pct. total output	34,31	Pct. total output
Pigs - LU	SE100	973		510	
Yield of Wheat - hkg/ha	SE110	80		33	
Total output crops	SE135	1.721.300	20%	174.918	10%
Total output livestock	SE206	6.518.392	75%	1.538.239	87%
Other output	SE256	458.480	5%	45.266	3%
Total output	SE131	8.698.173	100%	1.758.416	100%
Fertiliser	SE295	126.307	1%	16.531	1%
Feed for pig & poultry	SE320	4.900.089	56%	738.883	42%
Other livestock costs	SE330	209.576	2%	89.608	5%
Total specific costs	SE281	5.618.850	65%	899.744	51%
Machinery & building current costs	SE340	467.115	5%	64.040	4%
Energy	SE345	279.792	3%	63.153	4%
Contract work	SE350	145.878	2%	20.882	1%
Other direct inputs	SE356	188.314	2%	49.505	3%
Total intermediate consumption	SE275	6.699.941	77%	1.097.318	62%
Subsidies - excl. on invest	SE605	404.259	5%	64.733	4%
VAT balance excluding on investment	SE395	-	0%	19.943	1%
Taxes	SE390	60.695	1%	3.427	0%
Balance subs and taxes	SE600	343.564	4%	81.249	5%
Gross Farm Income	SE410	2.341.788	27%	742.347	42%
Depreciation	SE360	691.166	8%	105.268	6%
Farm Net Value Added	SE415	1.650.622	19%	637.079	36%

Wages paid	SE370	473.857	5%	83.700	5%
Rent paid	SE375	429.157	5%	21.858	1%
Interest paid	SE380	-	0%		0%
Total external factors	SE365	1.637.227	19%	117.911	7%
Subsidies on investment	SE406	10.437	0%	641	0%
VAT on investment	SE408	-	0%	-5.386	0%
Balance subsidies and taxes on investment	SE405	10.437	0%	-4.745	0%
Family Farm income	SE420	23.833	0%	514.422	29%

Indtægter

Indtægter i datasættet er angivet som "total output". I de følgende afsnit vises og forklares, hvor stor omsætningen i henholdsvis Danmark og Spanien er, og hvilke omsætningstal der indgår i opgørelsen.

Figur 6: Omsætning pr. dyreenhed

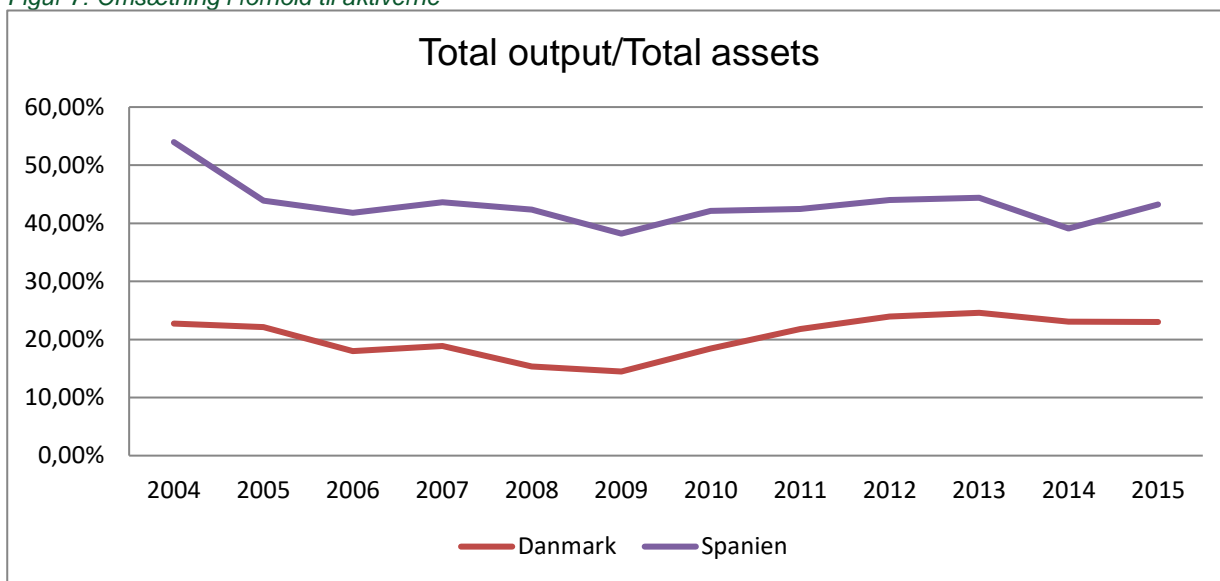

Omsætningen i forhold til dyreenhederne opgjort ud fra en regnskabsmæssig opgørelse viser, at Danmark ligger markant foran Spanien. I 2015 havde Spanien 463 euro pr. dyreenhed, og Danmark havde 1200 euro pr. dyreenhed.

Danmark formåede at skabe en større omsætning fratrukket indkøbte dyr pr. dyreenhed end Spanien. Dette kan skyldes, at Danmark opnår højere priser eller køber smågrise billigere end Spanien, hvilket ikke kan ses på dataene. At "Total output" er højere i Danmark end i Spanien, giver Danmark et bedre fundament for at lave forretning, og dette er derfor en betydelig konkurrencemæssig fordel.

Figur 7 viser omsætning i forhold til de samlede aktiver. Der vises således, hvor stor indtjening/omsætning, den investerede kapital giver i afkast.

Figur 7: Omsætning i forhold til aktiverne

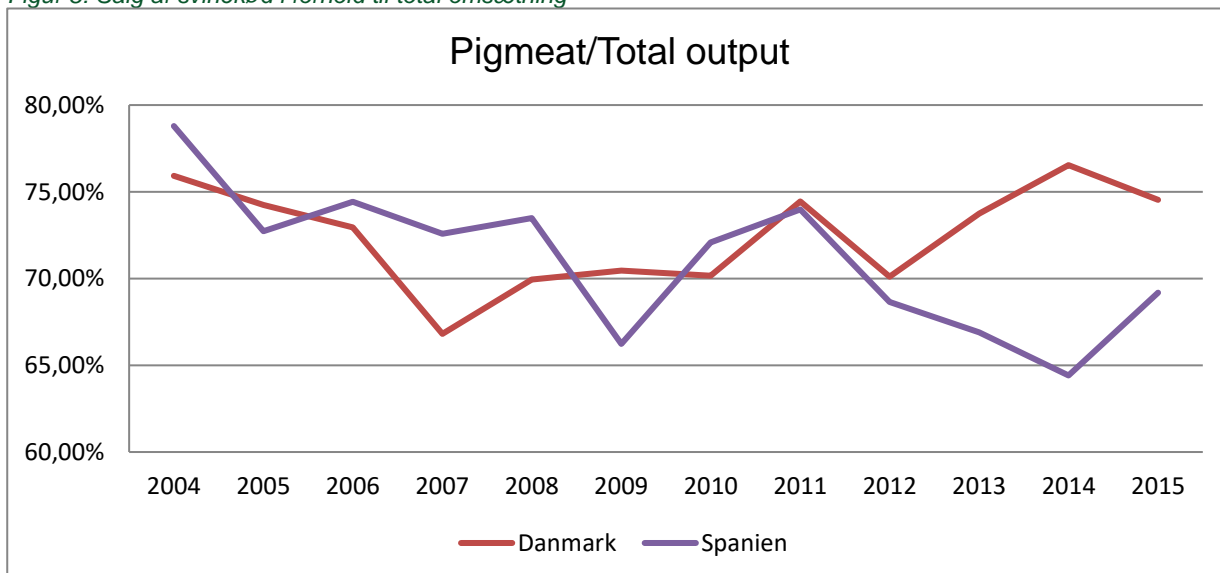
Figur 7 viser, at Danmark i mange år kun har opnået en omsætning i forhold til de samlede aktiver på ca. det halve af Spanien.

Inden for de senere år er omsætningen i Spanien blevet endnu bedre end i Danmark.

In 2015 havde Spanien en omsætning på 43 pct. og Danmark en omsætning på kun 23 pct.

Det er en særdeles stor forskel mellem de to lande og tilsvarende en konkurrencemæssig fordel for de spanske landmænd, at de kan skabe et større output med den investerede kapital, end de danske landmænd kan.

Figur 8: Salg af svinekød i forhold til total omsætning

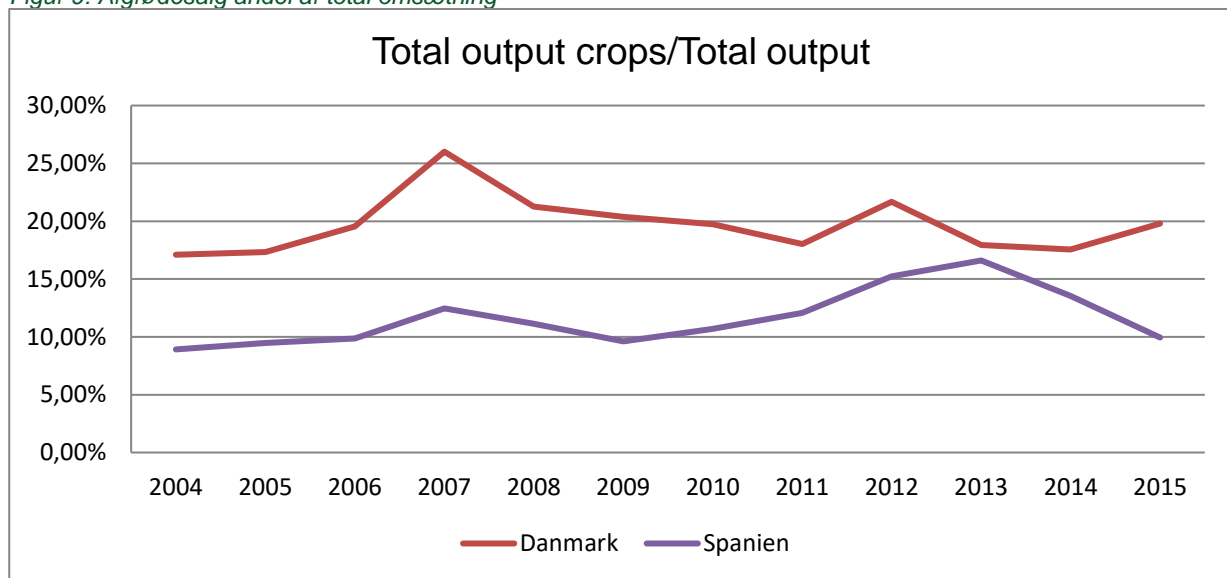

Figur 8 viser bl.a., hvor de gode og mindre gode år er inden for produktion af svinekød contra primært planteprodukter. Svineproduktionsresultatet i Danmark var særligt i 2015 særdeles dårligt med en nedgang i indtjening ved salg af grise fra 905.600 € til 874.900 €, hvorimod Spanien oplevede en fremgang fra 2014 til

2015 på 32 pct., fra 155.400 € til 206 500 € inden for omsætningen af svinekød. InterPig analysen viser, at den gennemsnitlige afregningspris i Danmark var på 10,02 kr. pr. kg, hvorimod afregningsprisen i Spanien var på 10,47 kr. pr. kg.

Figur 9 viser omsætningen inden for planteprodukter. For Danmarks vedkommende toppede kornprisen i 2012/2013 med en salgspris på 155,- kr./Hkg, og i 2015 på 115,- kr./Hkg. I perioden 2012 er arealet, der indgår i undersøgelsen, steget fra 170 til 190 hektar i Danmark, men til gengæld er arealet faldet i Spanien fra 50 til 34 hektar. Det kan forklare noget af årsagen til, at omsætningen fra salg af afgrøder er faldet så meget i Spanien.

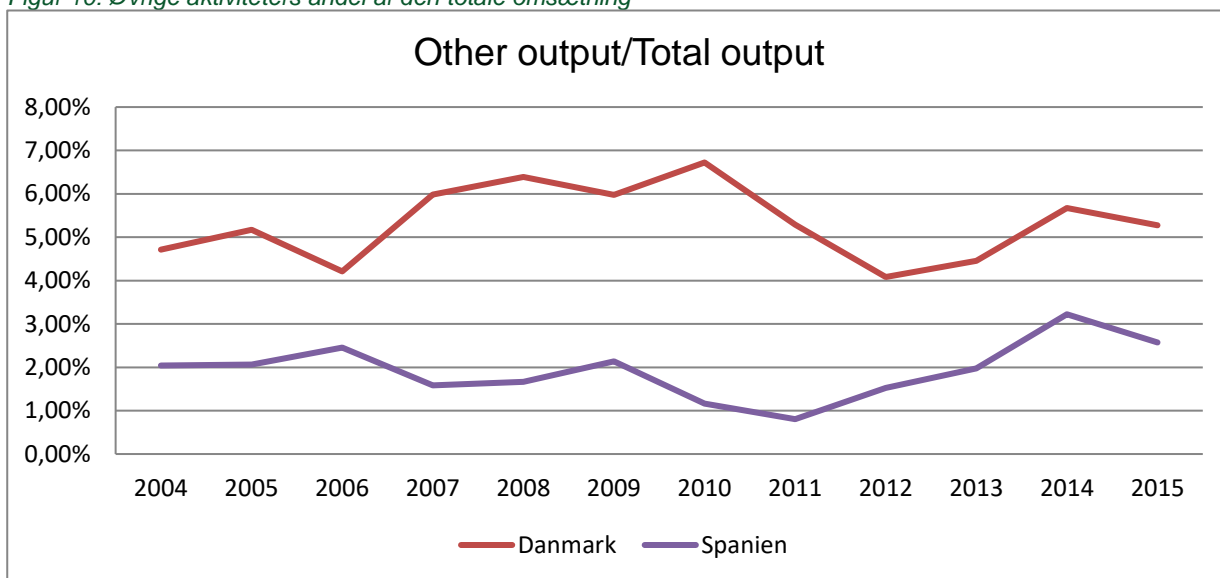
Figur 9: Afgrødesalg andel af total omsætning

Figur 10 viser indtjeningen fra andre aktiviteter jf. boks 3, hvor variationen inden for de to lande er stor fra år til år. For de spanske bedrifter har indtjening fra "andre aktiviteter" været konstant i intervallet 1-2 pct. i mange år, men er inden for de sidste 2-3 år steget til omkring 3 pct. For de danske bedrifter er der ikke nogen trend, men noget mere fluktuerende indtjening fra andre aktiviteter.

Figur 8-9 og 10 viser tydeligt, at det er salget af svinekød, der er hovedaktiviteten for bedrifterne.

Figur 10: Øvrige aktiviteterets andel af den totale omsætning

Boks 5: Definition af anden indtjening

Leased land ready for sowing, receipts from occasional letting of fodder areas, agistment, forestry products, contract work for others, hiring out of equipment, interest on liquid assets necessary for running the holding, receipts of tourism, receipts relating to previous accounting years, other products and receipts.

Udlejet jord klar til såning, indtjening fra lejlighedsvis udlejning af foderarealer, dyrepension, skovbrugsprodukter, kontraktarbejde til andre, udlejning af udstyr, renter af likvide aktiver, der er nødvendige for at drive bedriften, indtjening fra turisme, indtægter vedrørende tidligere regnskabsføring år (periodisering), andre produkter mm.

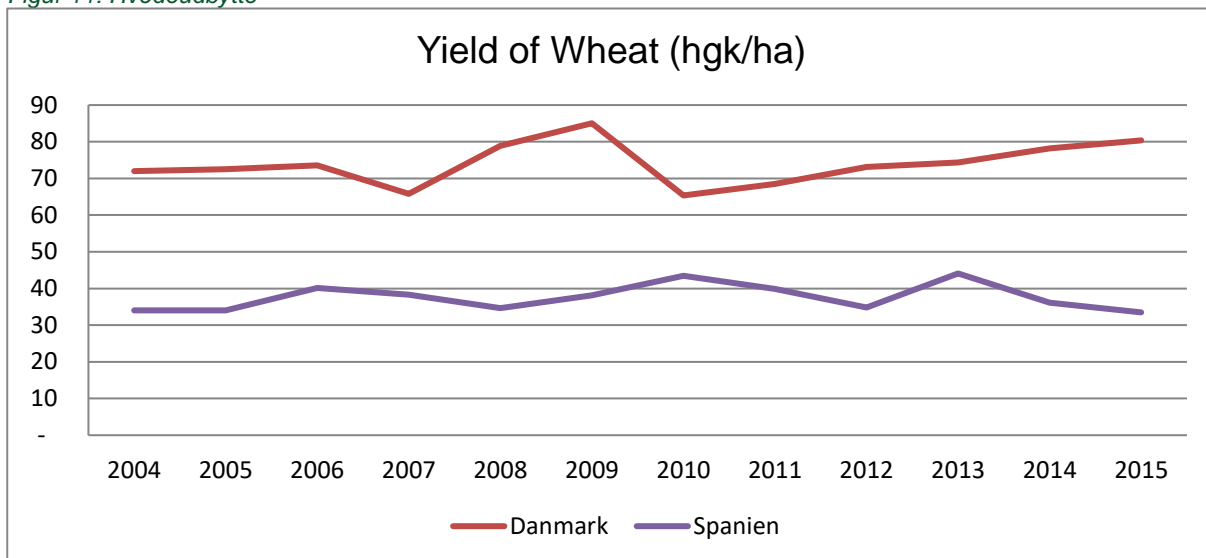
De danske bedrifter hare en større omsætning pr. dyreenhed, men tilsvarende en væsentligt lavere omsætning set i forhold til den samlede aktivmasse. Årsagen til disse to variationer er bl.a., at de danske svineproducenter må have en større effektivitet i foderudnyttelse og evt. døde grise, hvorimod byggeomkostninger og mindre areal reducerer kapitalbindingen for de spanske svinebedrifter.

I det følgende afsnit vil de forskellige omkostninger blive sammenlignet.

Produktivitet

Når der ses på omkostningerne, skal disse ofte sammenholdes med produktiviteten. I dette datasæt er det dog ikke muligt at se på eksempelvis tilvæksten af slagtesvinene, men alene de forskellige omkostningsniveauer. Det eneste mulige produktivitetstal er udbyttelniveauerne for hvede, som ses nedenfor i figur 11.

Figur 11: Hvedeudbytte

Der er lidt udsving i udbytte over årene, men Danmark har i gennemsnit ligget 35 hkg/ha over Spanien. I 2015 var gennemsnitsudbyttet på 80 hkg/ha i Danmark, hvorimod Spanien lå på 34 hkg/ha.

Omkostninger

I datasættet er omkostninger ikke fordelt mellem styk- og kapacitetsomkostninger, som det kendes fra de danske regnskaber. Hvis man ser overordnet på omkostningerne i forhold til omsætningen, så ses det i figur 12, at de danske omkostninger i forhold til omsætningen har udgjort en væsentlig større andel end Spanien.

Boks 6: Definition af totale omkostninger

Total specific costs (including input produced on the holding) and overheads arising from production in the account year = Specific costs + overheads. Overheads = Supply costs linked to production activity but not linked to specific lines of production

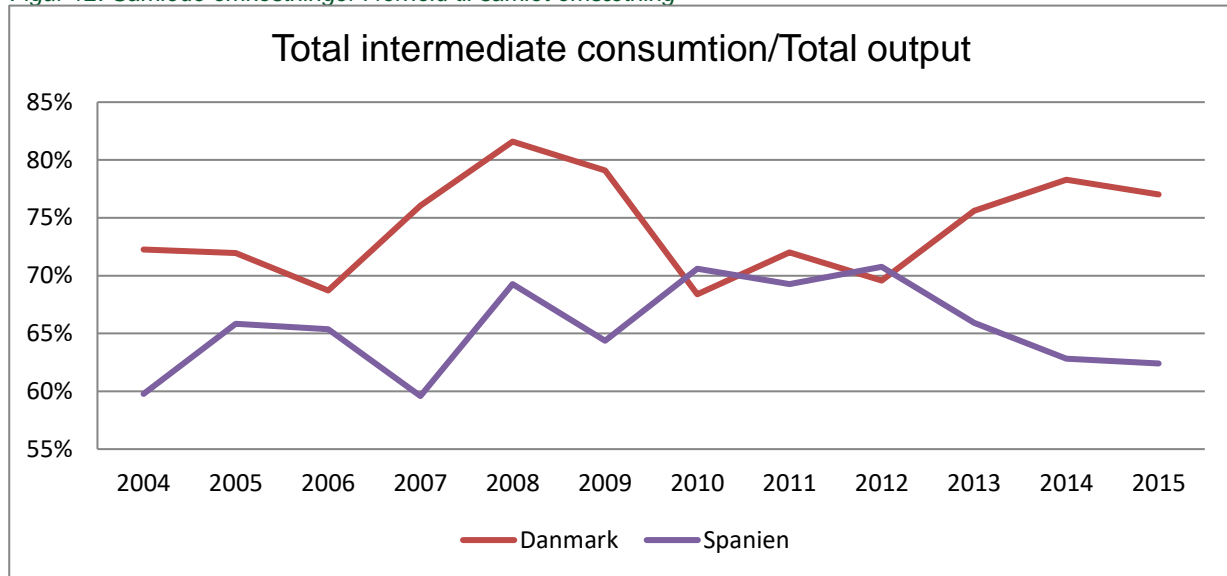
- Feed for pigs & poultry
- Feed for pigs & poultry home-grown
- Other Livestock specific costs
- Machinery & building current costs
- Energy
- Contract work
- Other direct inputs
- Depreciation
- Wages paid
- Rent paid
- Fertiliser

Samlede specifikke omkostninger (inklusive indtægter produceret på bedriften) og omkostninger ved produktion i regnskabsåret = Særlige omkostninger + omkostninger

Omkostninger = Forsyningsomkostninger forbundet med produktionsaktivitet, men ikke forbundet med specifikke produktionslinjer

Hvis man ser overordnet på omkostningerne i forhold til omsætningen jf. figur 6, viser det sig, at de danske omkostninger tidligere har været større end de spanske. I perioden 2010-2012 var niveauet ens, men fra 2013 og fremefter er forskellen blevet større end nogensinde før. Spanien løber fra Danmark, hvad angår omkostningsstyring i produktionen.

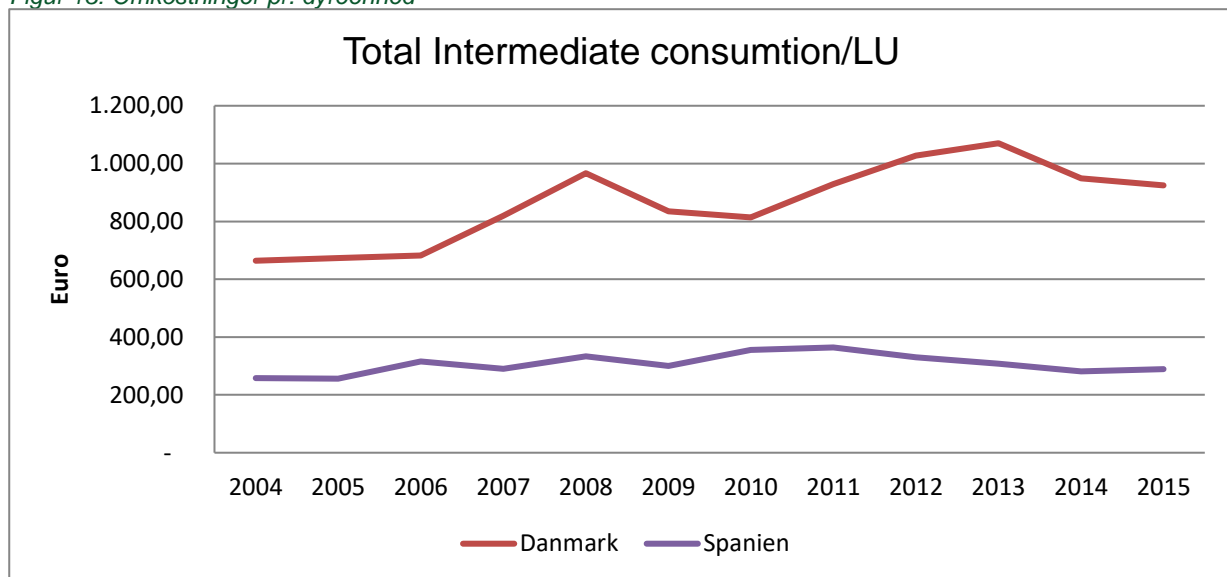
Figur 12: Samlede omkostninger i forhold til samlet omsætning

Hvis man ser på omkostningerne pr. dyreenhed i figur 13, viser opgørelsen, at Spanien har signifikant lavere omkostninger end Danmark.

I 2015 var de spanske omkostninger på 289 euro pr. dyreenhed, hvorimod omkostninger i Danmark var på 925 euro pr. dyreenhed. En forskel på en faktor 4.

Figur 13: Omkostninger pr. dyreenhed

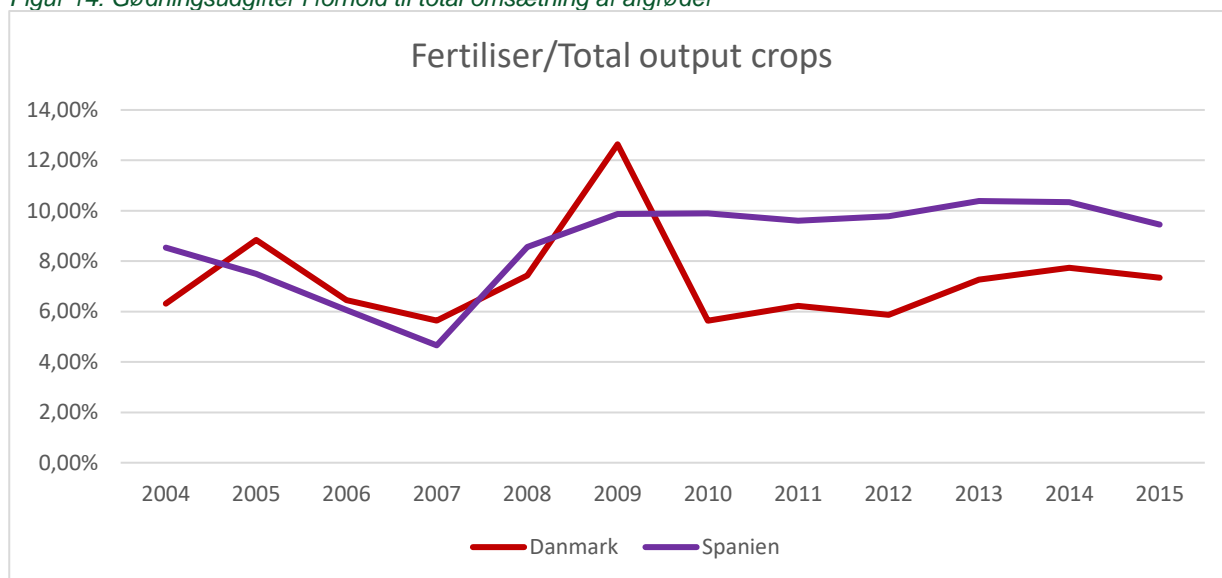
I de følgende afsnit vil de forskellige omkostningstyper sammenlignes for at vise, hvor forskellene mellem de to lande er.

Handelsgødningsudgifter

Omkostningerne til handelsgødning er i Danmark på omkring 7,5 pct. af den samlede omsætning af afgrøder. Der er et enkelt år (2009), hvor omkostningen er på 12,5 pct. I 2009 var der et særligt stort indkøb af gødning, da der kom en ændring i afgifterne fra 2010 i Danmark.

I de nordøstlige regioner af Spanien er der alt for meget husdyrgødning i forhold til de arealer, der må modtage husdyrgødning, hvilket har medført, at husdyrgødning bliver inddampet og kørt til andre områder i landet med et mindre husdyrtryk. Hvorfor gødningsudgifterne ligger på omkring 10 pct. skyldes, at disse indkøbes til en forholdsvis høj pris pga. flytningen af gødningen fra et område til et andet område.

Figur 14: Gødningsudgifter i forhold til total omsætning af afgrøder

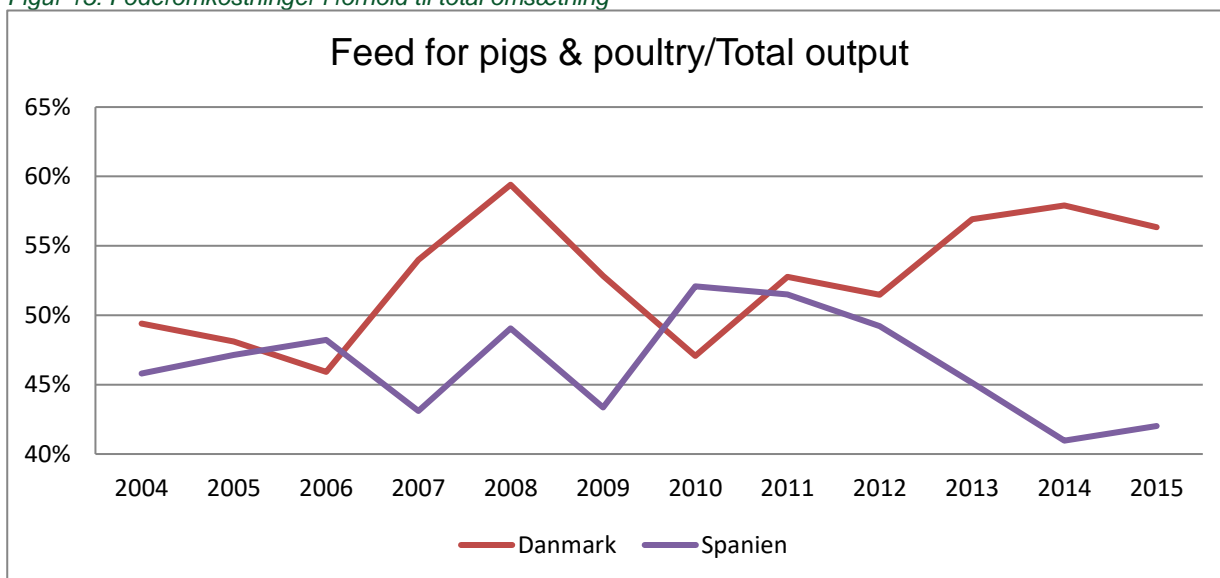

Foderomkostninger

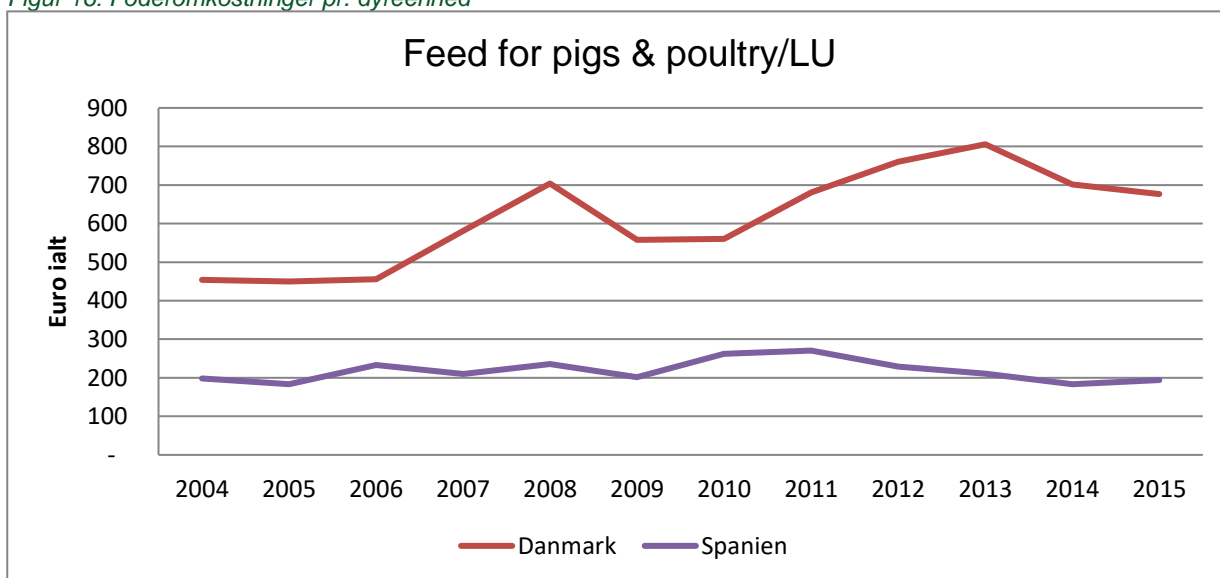
Overordnet set viser figur 15, at de danske foderomkostninger i forhold til omsætningen er væsentligt større end de spanske. Og særligt inden for de senere år er forskellen blevet endnu tydeligere. Svineproduktion udgør **over 99 pct. af** den samlede animalske produktion, hvorfor der ikke er korrigeret for foder til andre dyr.

Ifølge InterPig opgørelsen fra december 2017 har Spanien større omkostninger pr. kg slagtevægt end Danmark i 2015. Spanien importerer store mængder foder fra bl.a. Frankrig til havnebyerne ud til Middelhavet. Regnskabsmæssigt kan forskellen fra InterPig opgørelsen til opgørelsen fra FADN skyldes, at der bl.a. er indregnet andre variable omkostninger. Hvis opgørelsen vises pr. dyreenhed i stedet for jf. tabel 16, viser der sig det samme billede. Større omkostninger pr. dyreenhed i Danmark frem for i Spanien. Der er ikke umiddelbart nogen forklaring på, hvorfor der er den forskel i opgørelserne fra de to analyseinstitutter.

Figur 15: Foderomkostninger i forhold til total omsætning

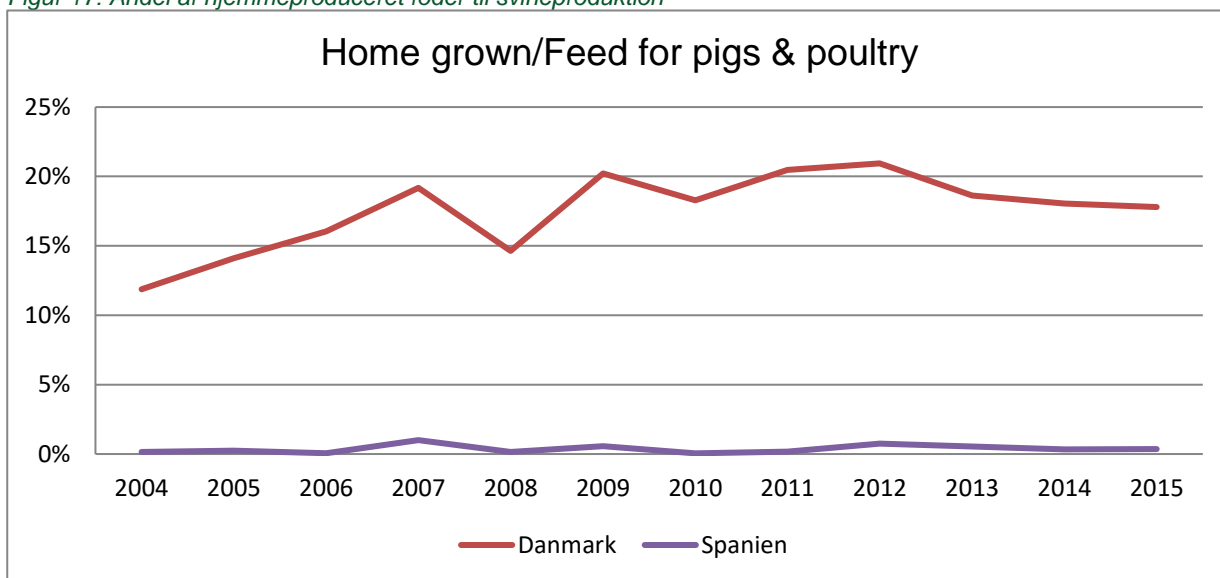

Figur 16: Foderomkostninger pr. dyreenhed

Danmark har tradition for at producere meget af det foder, der skal anvendes i svineproduktionen. Det fremgår også meget tydeligt af figur 17, hvor den danske andel ligger på omkring 20 pct., hvorimod de spanske bedrifter ligger under 1 pct. Årsagen ligger i den måde, der produceres svin på. Som tidligere nævnt ejer de spanske landmænd ikke besætningerne, da de enten er en del af et andelselskab eller et integrationsejet firma, hvor selskaberne har deres egne foderfabrikker og leverer foder til de landmænd, der producerer for selskaberne. Derfor er der ikke behov for at dyrke foderet selv i modsætning til i Danmark, hvor landmændene selv står for foderforsyningen.

Figur 17: Andel af hjemmeproduceret foder til svineproduktion

Energiomkostninger

Når man ser på omkostningerne til energi som en del af den samlede omsætning i figur 18, så ligger Spanien lidt over de danske omkostningsniveauer. Dette kan skyldes mængderabatterne, som de danske landmænd kan opnå. Danmark har en mere jævn prisudvikling end Spanien, men ligger på næsten det samme omkostningsniveau. Det har ikke været muligt at skelne de forskellige energiomkostninger fra hinanden, derfor kan det ikke konkluderes om der er et stort energiforbrug til afkøling/ventilation i staldene.

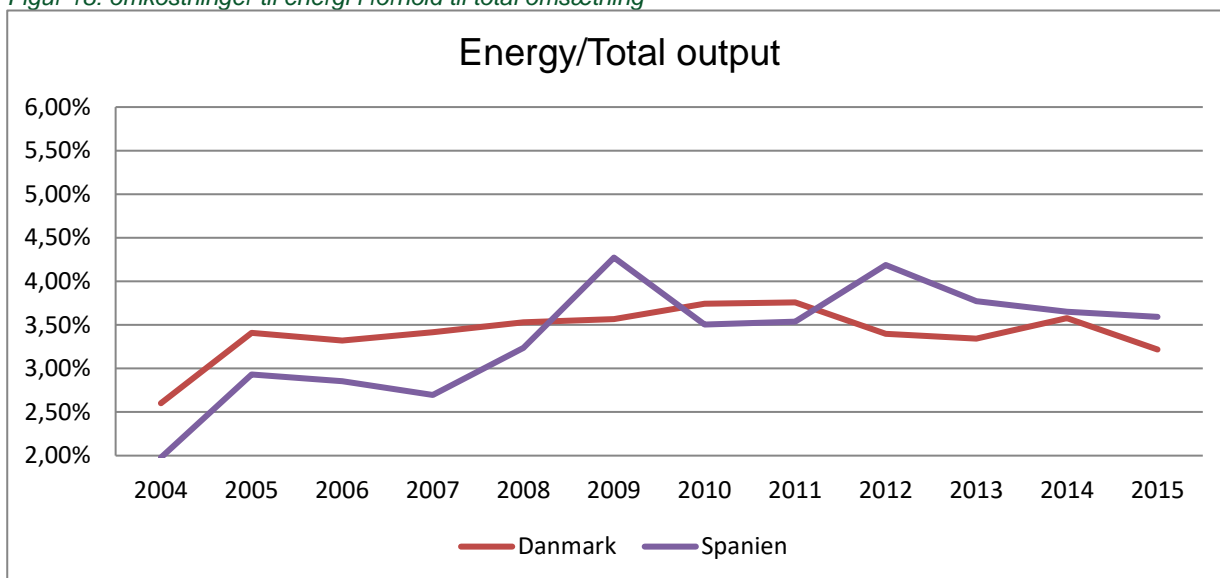
Ifølge eurostat "Electricity prices components for non-household consumers" er elnetprisen for 2015 i Spanien på 0,0566 euro og i Danmark på 0,0428 euro (0,32 kr./kWh). Dertil kommer afgifter på 0,1 og 0,013 euro pr. kWh¹¹

Det betyder, at energiprisen på el er lavere i Spanien end i Danmark, og alligevel forbruges der mere energi i Spanien end i Danmark.

De spanske bedrifter har i stor udstrækning egne solcelleanlæg. Det har ikke været muligt at klarlægge, hvordan strøm fra eget anlæg bliver prisfastsat i regnskabsopgørelsen.

¹¹ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/energy/data/database> og http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nrg_pc_205_c&lang=en

Figur 18: omkostninger til energi i forhold til total omsætning

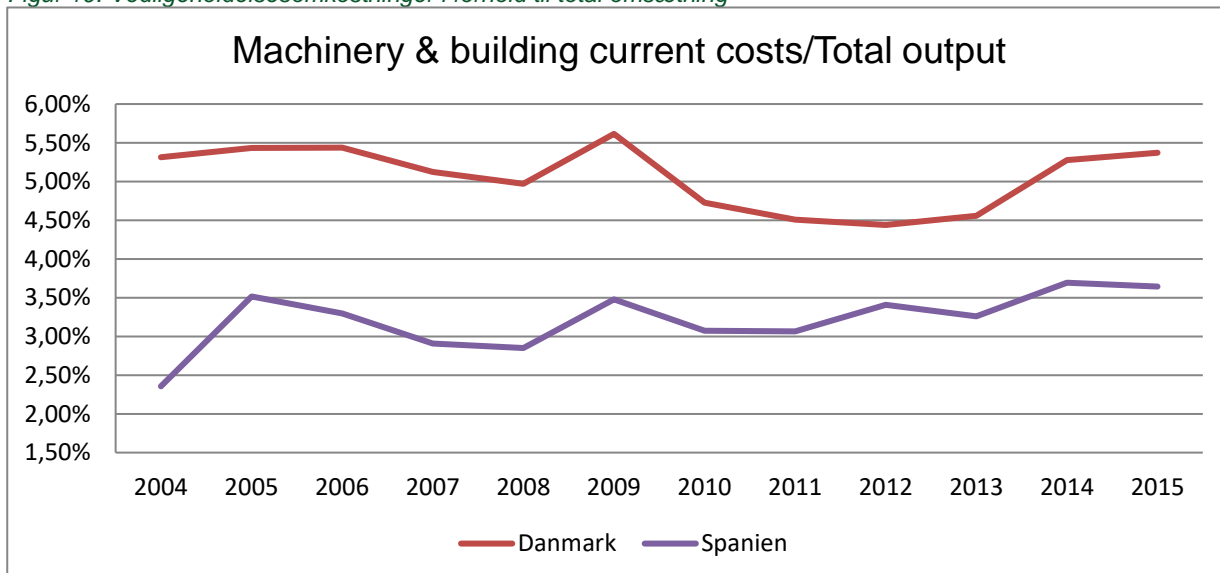

Vedligeholdelsesomkostninger

Datasættene gør det muligt at se på de løbende omkostninger, der har været til maskiner og bygninger samt inventar. Herunder er ikke medtaget investeringer.

I figur 19 ses, at vedligeholdelsesomkostningerne i Danmark i forhold til omsætningen er omkring 60 pct. større end i Spanien. Da grafen viser omkostninger til både maskiner og bygning, er det meget naturligt, at omkostningerne i Danmark er større end i Spanien da de danske bedrifter har et areal der er omkring 4 gange så stor som i Spanien, samtidig med at byggeomkostningerne er større, da materialer i Spanien leveres af de selskaber, som landmanden samarbejder med.

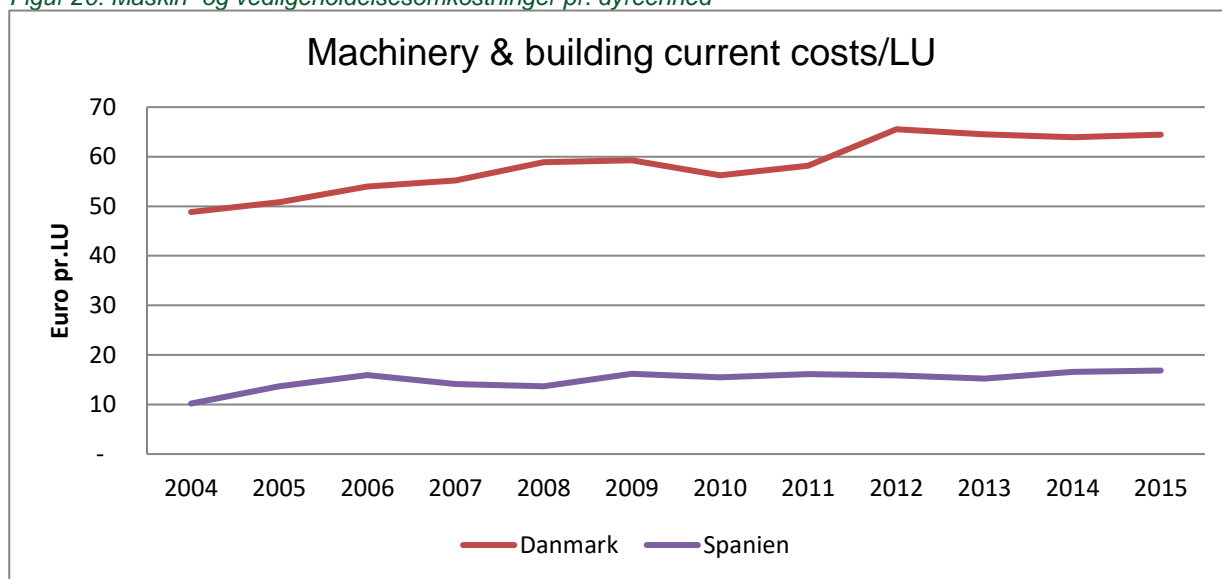
Figur 19: Vedligeholdelsesomkostninger i forhold til total omsætning

Når man ser på vedligeholdelsesomkostningerne pr. dyreenhed i figur 20, har Spanien i alle årene kunnet holde et niveau på 15 euro pr. dyreenhed, hvorimod det danske niveau er steget siden 2004 fra 49 euro pr.

dyreenhed til 64 euro pr. dyreenhed i 2015. Det er en stigning på 30 pct. Forskellen mellem Danmark og Spanien er på 40 pct.

Figur 20: Maskin- og vedligeholdelsesomkostninger pr. dyreenhed

Lønomkostninger

En timeløn for en almindelig landbrugsmedarbejder i Spanien ligger på 75-90 kr. i timen (2017), hvor en dansk medarbejder ligger på 130-145 kr. (2017). Arbejdsugen i Spanien er på 40 timer og 37 i Danmark.

Tabel 4: Sammenligning af medarbejderlønninger

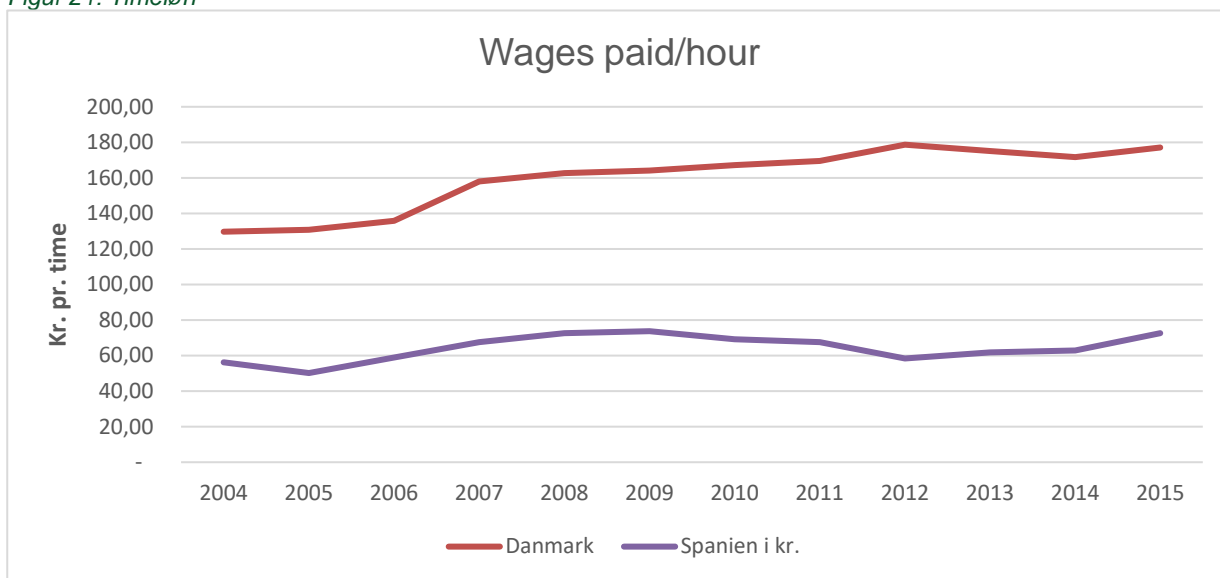
Spanien	Danmark
Medarbejderlønninger er 75-90 kr. i timen, og der er et mindre tillæg ved weekend og overarbejde. Der er 40 timers arbejdsuge.	Jordbrugsoverenskomsten i 2017 har givet en medarbejder 130-145 kr. i timen og overarbejdstillæg på 30-80%. 10% af de danske bedrifter er en del af denne overenskomst.

Kilde: Interviews hos AGROCAT og jordbrugsoverenskomsten, GLS-A

De faktisk betalte timepriser kan ses nedenfor i figur 21, hvor udviklingen i datasættens timepriser er vist. Timeprisen i danske kr. er steget med omkring 50,- kr. pr. time fra 2004 til 2015, en stigning på 37 pct. Tilsvarende er timeprisen i Spanien steget med 16,- kr. pr. time, svarende til 28 pct.

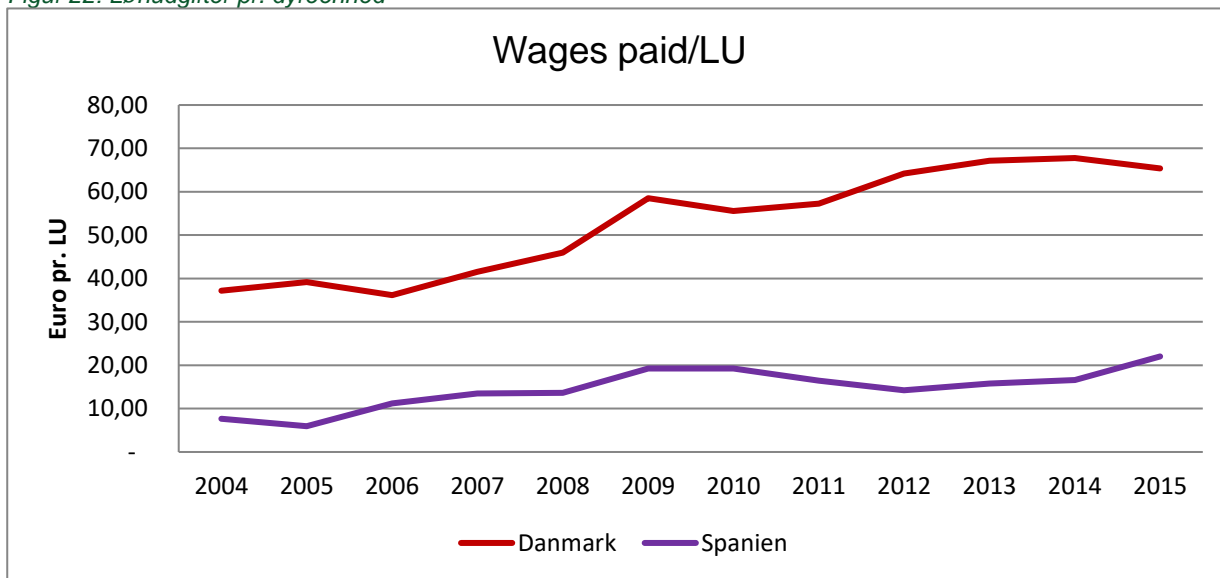
Ud over timelønnen betaler de spanske arbejdsgivere en sundhedsforsikring svarende til omkring 30,- kr. pr. time, hvilket betyder, at prisen pr. time ligger omkring 100,- kr.

Figur 21: Timeløn

Vi kommer ikke uden om, at Danmark er et højt lønsland. Og selv om det omregnes til lønudgift pr. dyreenhed (fig. 22), så ligger vi væsentligt over de spanske lønomkostninger. Det har afgørende betydning for vores konkurrenceevne, når varer skal eksporteres. Danmark konkurrerer med Spanien på nogle af de store eksportmarkeder som Kina og USA. De spanske svineproducenter kan tåle en lavere afregningspris pr. kg kød og fortsat have et positivt økonomisk afkast svarende til det danske afkast.

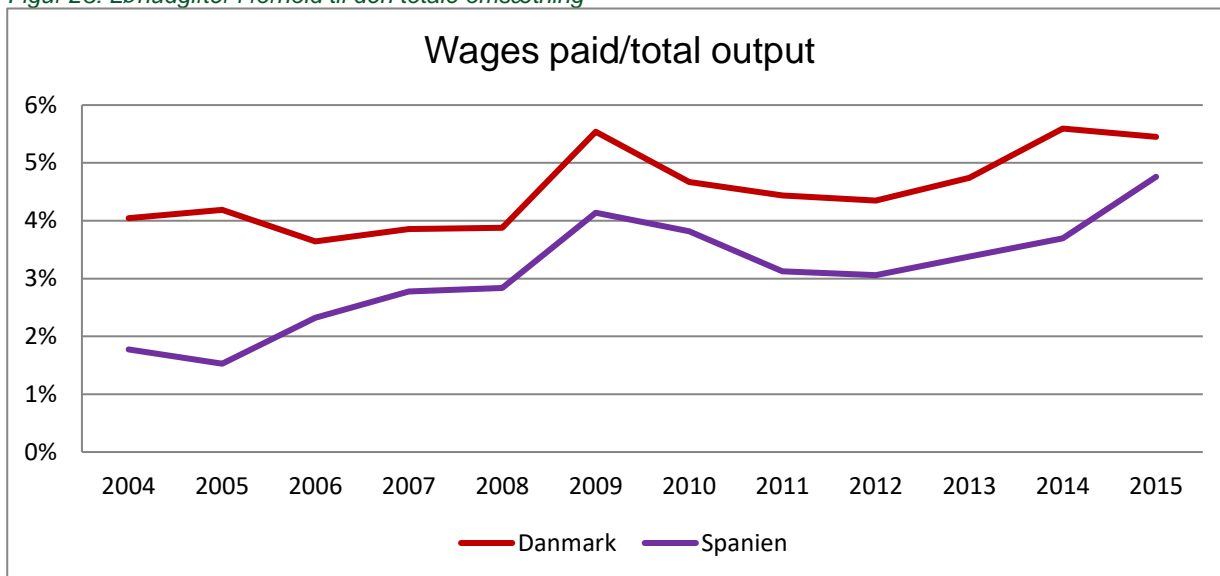
Figur 22: Lønudgifter pr. dyreenhed

I figur 23 sammenholdes de betalte lønudgifter med den samlede omsætning. Her vises en sammenhæng mellem den forbrugte tid og udviklingen i timepriserne i forhold til det, som bedriften kan omsætte for. Her vises derfor, hvor meget lønudgiften udgør af den samlede økonomi.

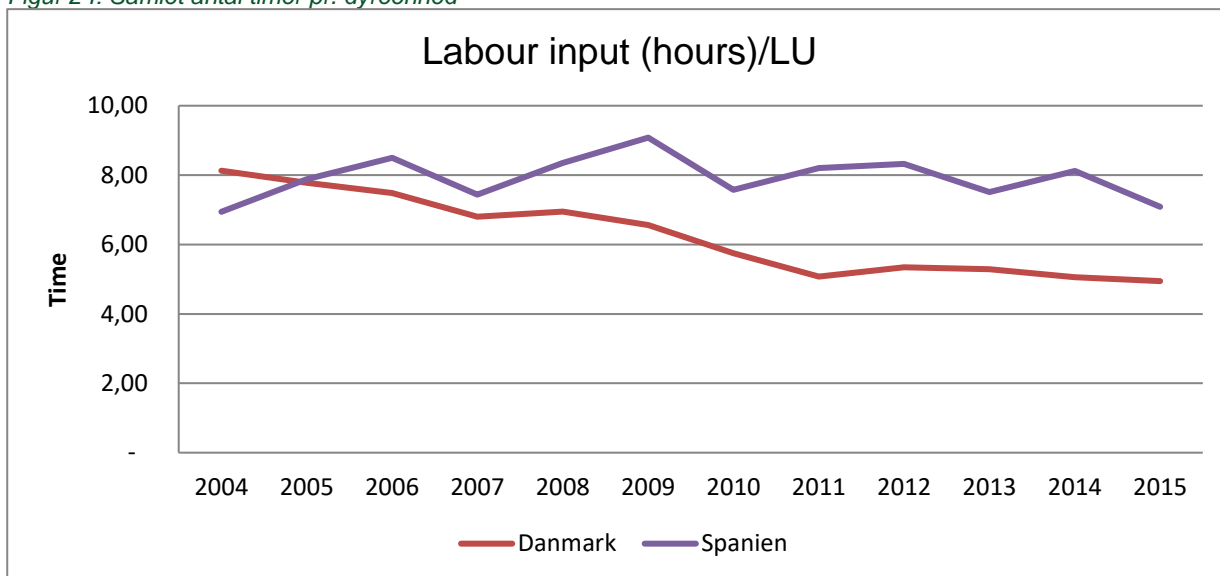
Opgørelsen viser, at lønomkostningernes andel af den samlede omsætning udvikler sig parallelt. Spanien har dog fortsat en lille fordel i forhold til Danmark. Der bruges ikke så mange løn-euro pr. omsætnings-euro som i Danmark. Årsagen er helt givet det generelt højere lønniveau i Danmark sammenlignet med Spanien.

Figur 23: Lønudgifter i forhold til den totale omsætning

Forbruget af timer pr. dyreenhed er faldet voldsomt i Danmark inden for de seneste 10 år jf. figur 24. I 2004 blev der brugt ca. 8 timer pr. dyreenhed, hvilket er faldet til 5 timer pr. dyreenhed i 2015. I Spanien er timeforbruget uændret med nogle variationer ind i mellem. Der kan være flere årsager til denne udvikling. I de danske besætninger er der indført mere teknologi inden for bl.a. fodring og rengøring af staldene. De spanske slagtesvineproducenter investerer også i mere teknik, så måden at etablere stalde på kommer mere og mere til at ligne hinanden. Det betyder tilsvarende, at arbejdsforbruget pr. dyreenhed fremadrettet vil komme til at ligge på samme niveau i begge lande.

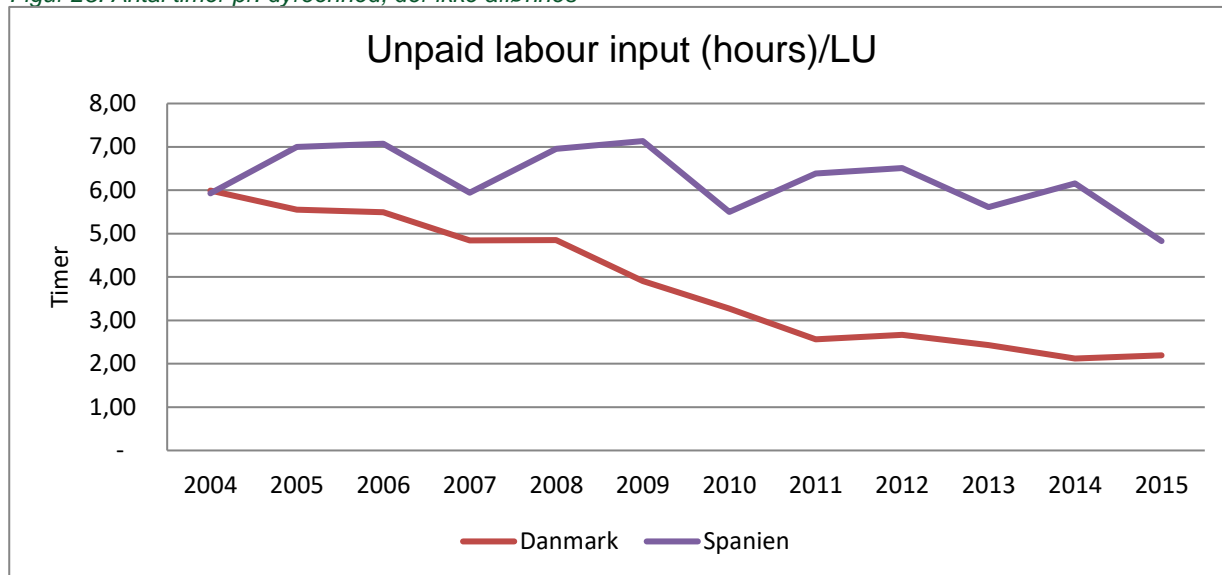
Figur 24: Samlet antal timer pr. dyreenhed

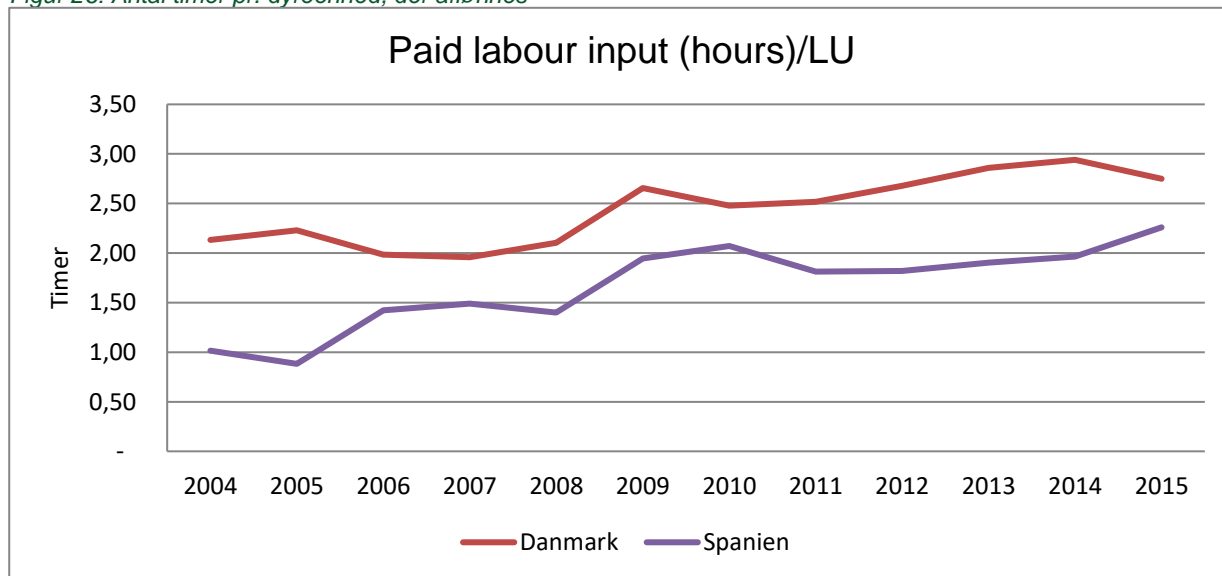
I Figur 25 og 26 vises det samlede timeforbrug pr. dyreenhed, der er aflønnet og ikke aflønnet. De ikke aflønnede timer er den andel af de samlede timer, som familien eller ejer lægger i bedriften. Andelen af timer, der aflønnes i de to lande, udvikler sig parallelt med omkring 1 time til forskel.

Antallet af ulønnede timer er for Danmarks vedkommende reduceret fra 6 timer pr. dyreenhed til 2 timer pr. dyreenhed. Spanien er inde i samme trend med færre ulønnede timer, men det går ikke så hurtigt som i Danmark. Spanien har været inde i en særdeles kritisk økonomisk periode med en høj arbejdsløshed til følge. Det kan have indflydelse på, at udviklingen ikke er gået så stærkt som i Danmark. Inden for de sidste to år (2016-2017) oplever Spanien en økonomisk fremgang, og de kommende regnskabsopgørelser vil vise, om antallet af ulønnede timer vil forsætte med at falde primært i Spanien.

Figur 25: Antal timer pr. dyreenhed, der ikke aflønnes

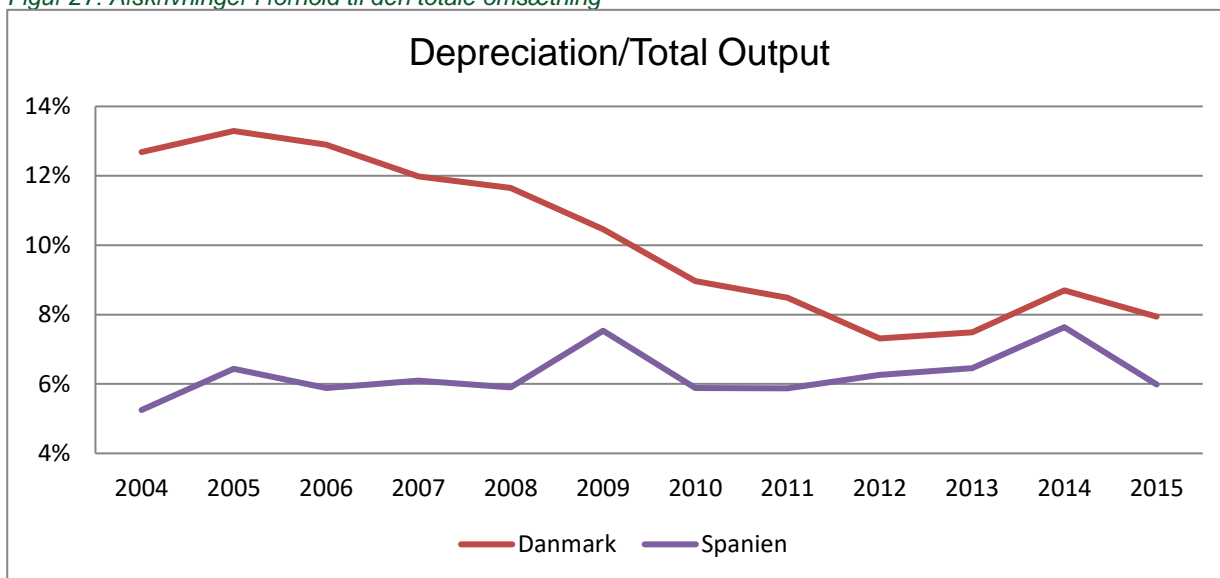
Figur 26: Antal timer pr. dyreenhed, der aflønnes

Afskrivninger

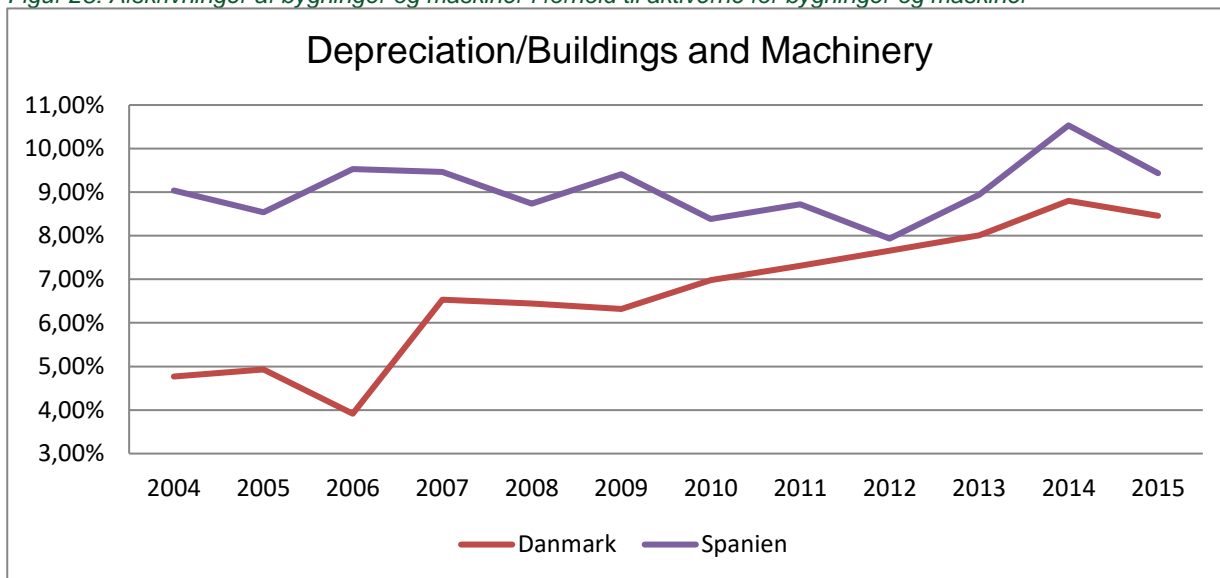
Sammenligninger af afskrivningerne kan ses i figur 27, hvor disse ses i forhold til omsætningen. Her ses det, at Danmark tidligere har haft 4 gange så store afskrivninger som Spanien, men dette er udlignet i løbet af årene. Afskrivningerne er faldet i 2015 i forhold til 2014, hvilket kan skyldes, at der ikke er foretaget så store investeringer i 2015.

Figur 27: Afskrivninger i forhold til den totale omsætning

Afskrivningerne af bygninger og maskiner i forhold til den samlede aktivmasse inden for maskiner og bygninger viser, at Spanien for en gangs skyld ligger foran Danmark. De spanske landmænd benytter en større afskrivningsprocent end de danske i forhold til værdien af aktiver. Om der ligger noget skatteteknisk bag ved disse tal, vil blive beskrevet i afsnittet om skat.

Figur 28: Afskrivninger af bygninger og maskiner i forhold til aktiverne for bygninger og maskiner

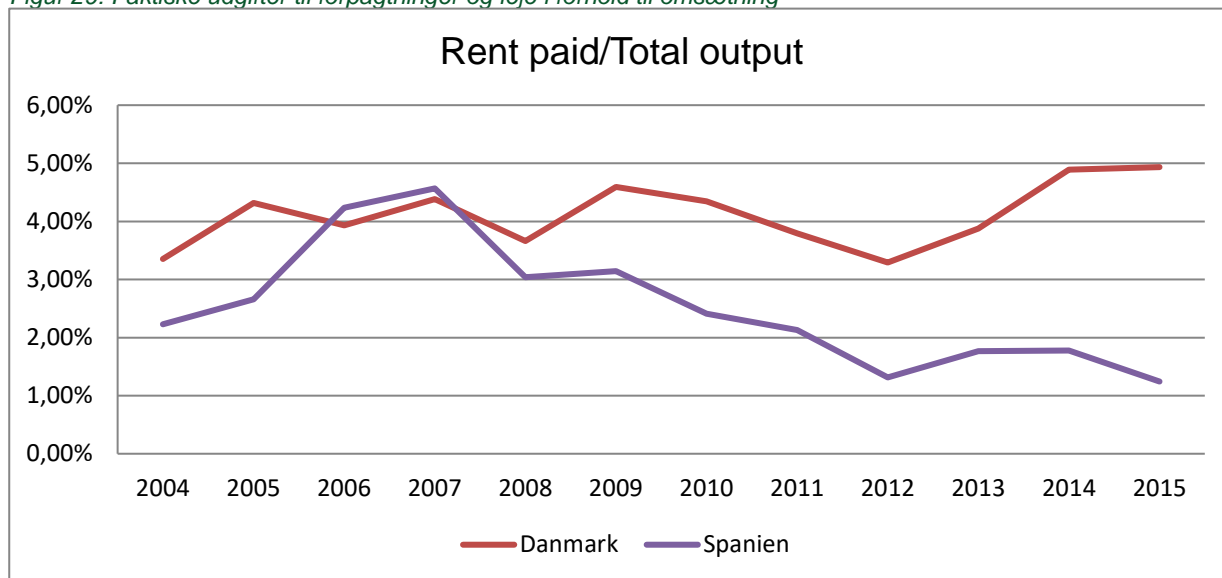
Den anbefalede afskrivningsprocent for maskiner og bygninger i Danmark har af tekniske årsager ændret sig fra 4 til 8 pct., da man er gået fra at benytte en saldoafskrivning til en lineær afskrivning fra 2009 og de efterfølgende år.

Forpagtningsafgift, leje- og renteudgifter

I datasættet betragtes forpagtningsudgifter og lejeudgifter samlet. Hvor stor en del, der er leaset i hvert land, vides ikke.

I figur 29 ses det, at forpagtnings- og lejeudgiften bevæger sig i hver sin retning. Forpagtningsudgifterne i Danmark tager en stigende andel af omsætningen, hvorimod forpagtnings- og lejeudgifter udgør en stadig mindre del af omsætningen hos de spanske landmænd. Andel af forpagtet jord er stigende i Danmark, og i 2015 var andelen på 32 pct. ud af det samlede areal på 191 ha, og tilsvarende i Spanien, hvor det udgør over 40 pct. af det samlede areal på kun 34 ha. Andelen af jord har for en del af bedrifterne mindre betydning i Spanien end i Danmark, da foderproduktion ikke er relevant, idet foderet kommer via de selskaber, der ejer besætningerne. Dette i modsætning til i Danmark, hvor der er fokus på at have så meget jord som muligt, enten forpagtet eller ejet.

Figur 29: Faktiske udgifter til forpagtninger og leje i forhold til omsætning

Renteudgifter

Gælden i Danmark er høj jf. tabel 5, og selv om renteniveauet er faldet de senere år i både Danmark og Spanien jf. figur 31 og 32, så tynger renteudgifterne stadig mere hos den enkelte danske landmand.

I 2008, hvor renteudgifterne toppede, var renteprocenten også tilsvarende høj omkring de 5,5-7,5 pct. p.a. Selvom renteprocenten i Spanien var højere jf. tabel 32, så udgør de faktiske renteudgifter en væsentligt mindre andel af den samlede omsætning.

Tabel 5: Udviklingen i gælden på alle danske landbrugsbedrifter inkl. deltid.¹²

I mia kr.	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Realkreditgæld	266	272	272	276	275	277	278	276	277
Bankgæld	63	66	64	71	72	77	82	70	68
Anden gæld	21	19	21	15	17	17	19	20	20
Gæld ialt	350	357	357	362	364	371	379	366	362 ¹³

Det sidste år, hvor der findes en opgørelse for både forpagtning og renteudgifter, er i 2013. Men opgørelsen viser, at renteomkostningsbelastningen er faldet fra 25 til 12 pct. af den samlede omsætning. Spanien har haft den samme udvikling i renteomkostningerne, dog på et væsentligt lavere niveau. Den høje gæld i de

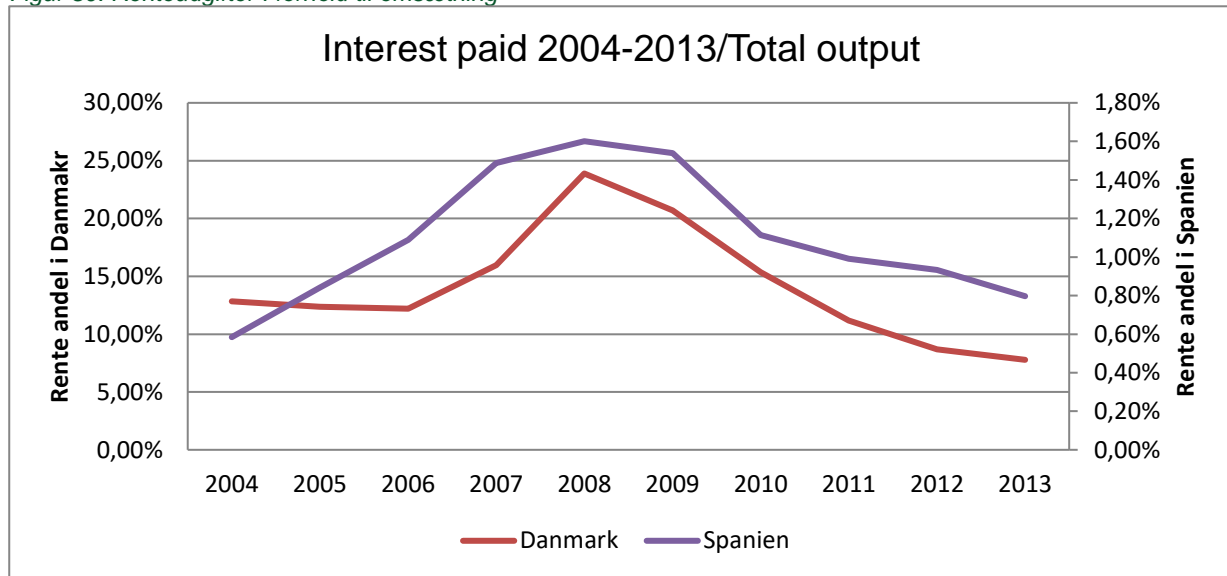
¹² Landbrugets realkreditgæld 2015, Landbrug og Fødevarer

¹³ Foreløbige tal for 2017 (oktober 2018)

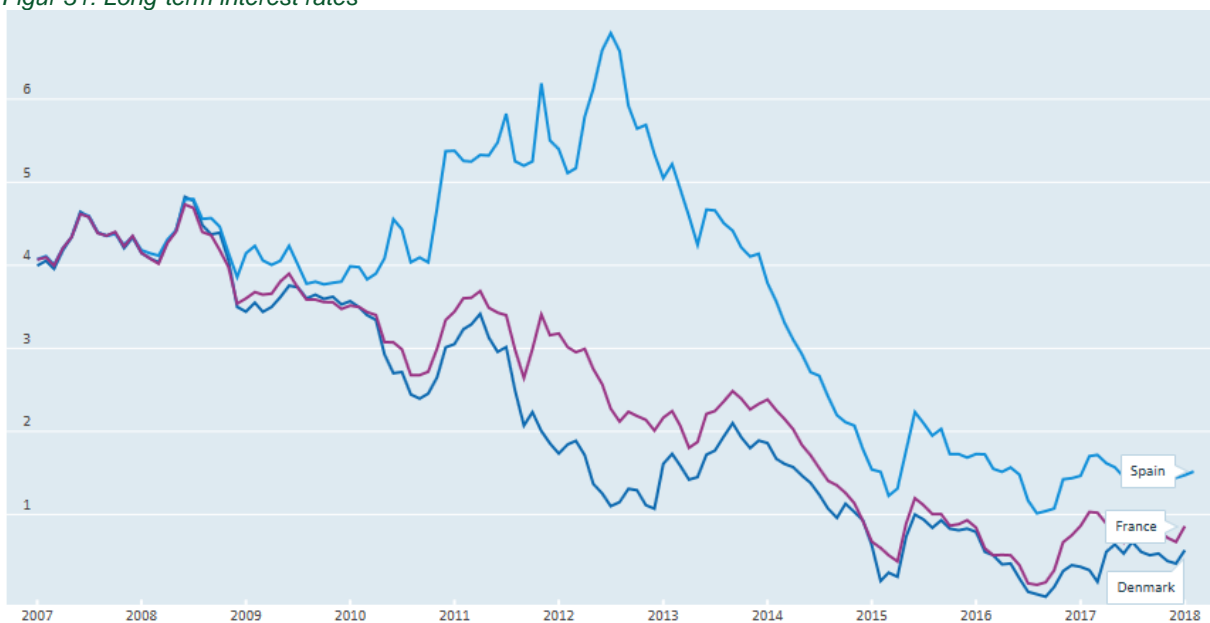
danske bedrifter betyder, at deres konkurrenceevne er forringet i forhold til de spanske landmænd. Selv en mindre rentestigning kan få afgørende betydning for en yderligere reduktion i konkurrencen mellem, hvem der vil klare sig på sigt indenfor svineproduktionen.

Når der ses på forpagtningsafgifter, lejeudgifter og renteudgifter under ét, så har de danske producenter betydeligt højere omkostninger end de spanske producenter, hvilket er en stor fordel for Spanien jf. figur 29 og 30. Alt andet lige er det en konkurrencefordel for de spanske landmænd.

Figur 30: Renteudgifter i forhold til omsætning

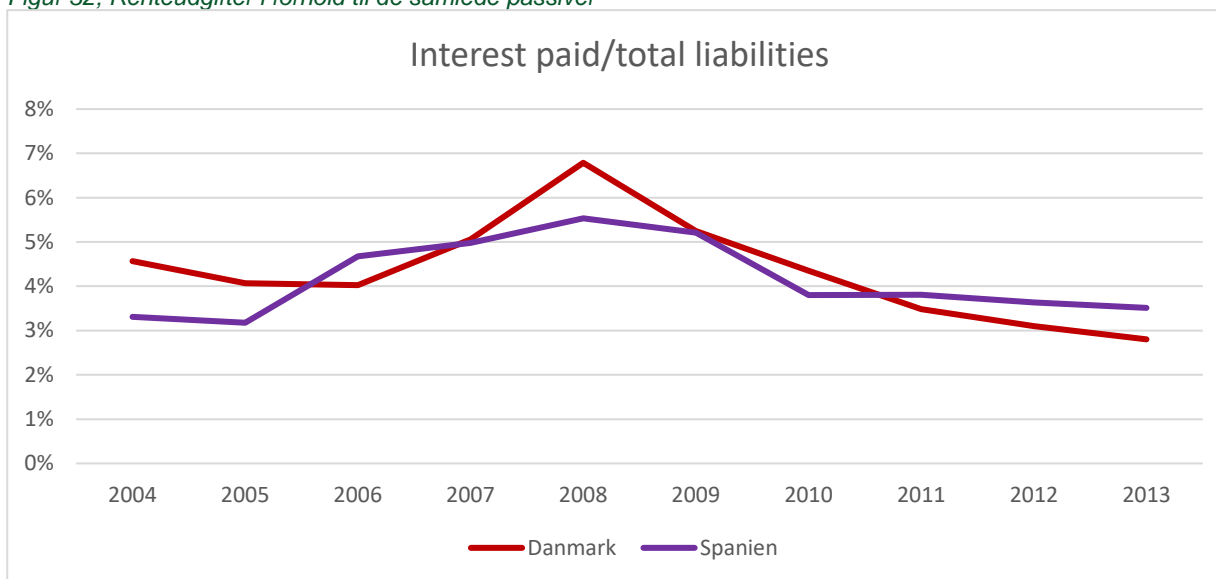

Figur 31: Long-term interest rates¹⁴

Figur 31 viser rentenniveauet for lån med lang løbetid, dvs. 10-30 år. Spanien har oplevet en kolossal reduktion fra 2013 og fremefter.

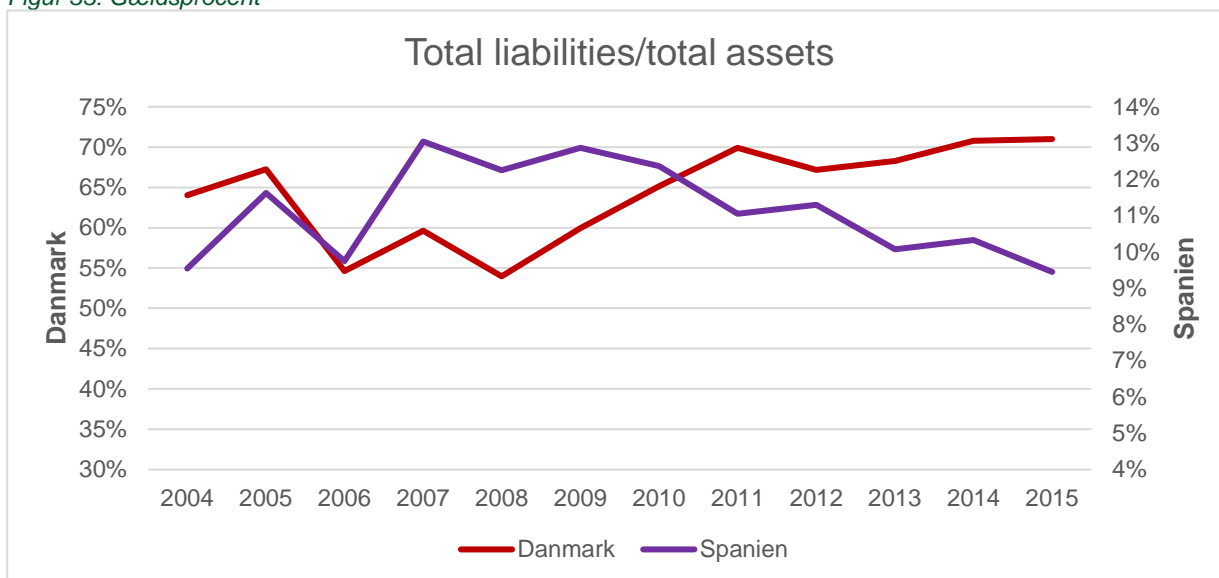
Figur 32; Renteudgifter i forhold til de samlede passiver

Den helt store begrundelse for forskellene mellem den betalte rente er ikke kun rentesatserne, men også gældsprocenten. I figur 33 nedenfor ses de to landes samlede gæld i forhold til samlede aktiver. Her ses det, at Danmark i 2015 har en gældsprocent på 71, mens Spanien ligger på 9 pct.

¹⁴ OECD Data <https://data.oecd.org/interest/long-term-interest-rates.htm>

Figur 33: Gældsprocent

Office Bank Chief of Caixa Bank i Pons fortæller, at det er blevet væsentligt nemmere at optage lån i Spanien. Der er større tiltro til branchen, og da de fleste landmænd har en lav gældsprocent, er risikoen minimal for banken. Der er to måder at komme ind i landbruget på, enten at købe en eksisterende bedrift, der er fuldt funktionsdygtig eller at købe en "gammel" nedslidt ejendom og bygge den op fra bunden. I dette tilfælde er det en fordel at kunne købe billige byggematerialer via andelsselskaberne eller som integrator. Bankerne får løbende oplysninger fra kommunen om, hvorvidt landmanden betaler sin skat og medarbejdernes sundhedsforsikring. På den måde kan banken følge med i, hvordan landmanden har det økonomisk.

Lånegrænsen er 75 pct., og løbetiden er 10-15 år. Lang løbetid på lånet betyder højere rente. Renten i dag ligger i intervallet 3-5 pct. Større virksomheder, der har et stort engagement i banken, låner til en lavere rente.

Unge landmænd under 32 år kan optage lån til en særlig favorabel rente, da staten giver en form for kaution over for banken. Det ligner de tidligere jordbrugslån til yngre, som eksisterede i Danmark frem til 2010.

Fleere af de nyetablerede svineproducenter er økologer. Inden for de seneste 3-4 år er antallet af økologiske svinebedrifter steget. I bla. Catalonien er den eneste måde, landmanden kan udvide svineproduktionen på, ved at omlægge til økologi med dybstrøelse og kompostering af dybstrøelsen.

Afsætningen af kødet er primært til eksport, da de spanske forbrugere ikke er klar til at betale den højere pris for det økologiske svinekød.

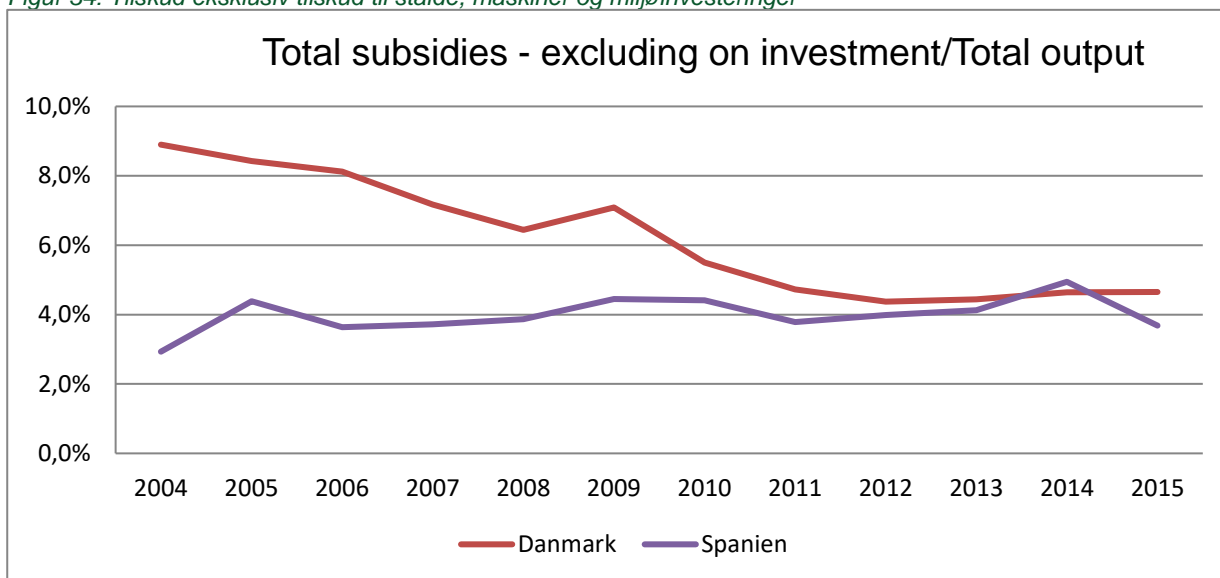
Tilskud og skat

I dette afsnit analyseres, hvor meget der gives i tilskud, og efterfølgende hvor meget skat der betales i landene.

I både Spanien som Danmark har der været forskellige muligheder for tilskud til såvel produktion som investeringer. Nogle af tilskuddene er EU-bestemt, andre er nationalt bestemt. I dette kapitel ses det hele som et samlet tilskud fordelt på produktion og investeringer.

Landdistriktsordningen (Rural Development Plan), herunder hektar- og økologitilskud jf. figur 34 viser, hvor stort tilskuddet er i forhold til omsætningen. Beløbet indeholder ikke tilskud til investeringer i stalde, maskiner og miljøbyggerier. Opgørelsen viser, at hektartilskuddet inden for de seneste år har nærmet sig hinanden, men de danske landmænd modtager fortsat et højere hektartilskud end de spanske landmænd.

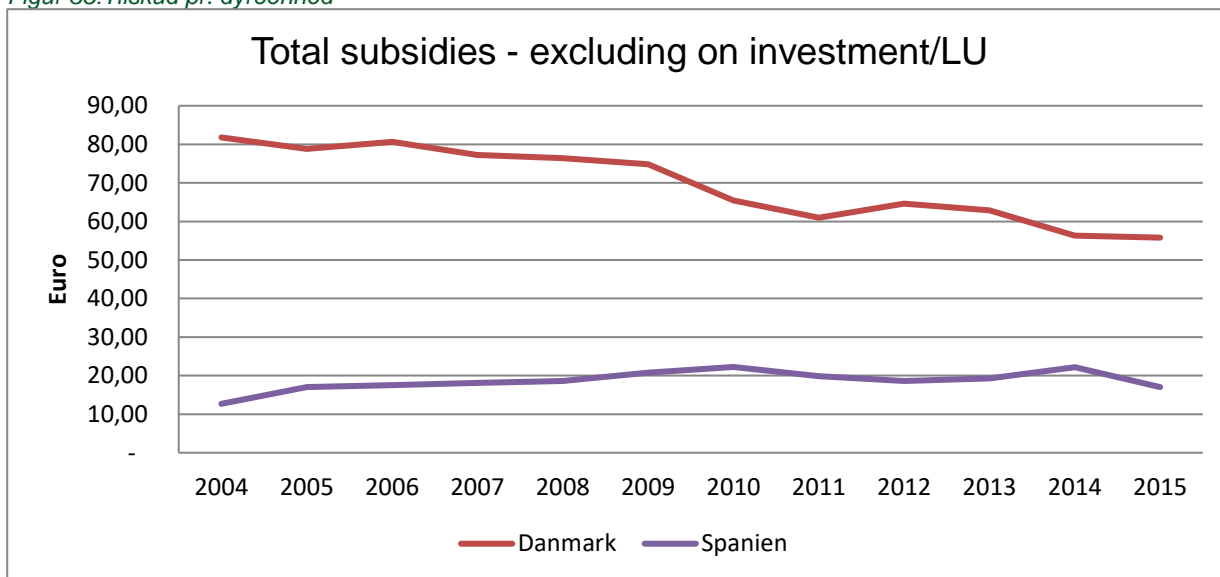
Figur 34: Tilskud eksklusiv tilskud til stalde, maskiner og miljøinvesteringer

Hvis man sammenligner tilskuddet pr. dyreenhed, ser billedet helt anderledes ud. De danske landmænd modtager væsentligt større beløb pr. ejendom. P.g.a. et større areal vil de få et større beløb pr. dyreenhed. De danske og spanske bedrifter, der indgår i analysen, har i gennemsnit et areal på henholdsvis 191 ha og 34 ha. Det betyder, at beløbet, der er udbetalt i 2015, er på hhv. 54.200 euro og 8.700 euro. Tilsvarende er antallet af dyreenheder på henholdsvis 973 og 510. Ved en simpel beregning vil det sige, at de danske landmænd modtager 55 euro og de spanske 17 euro pr. dyreenhed.

Figur 35 giver faktisk et godt billede af forskellen mellem de danske og spanske bedrifters sammensætning af dyr og hektar.

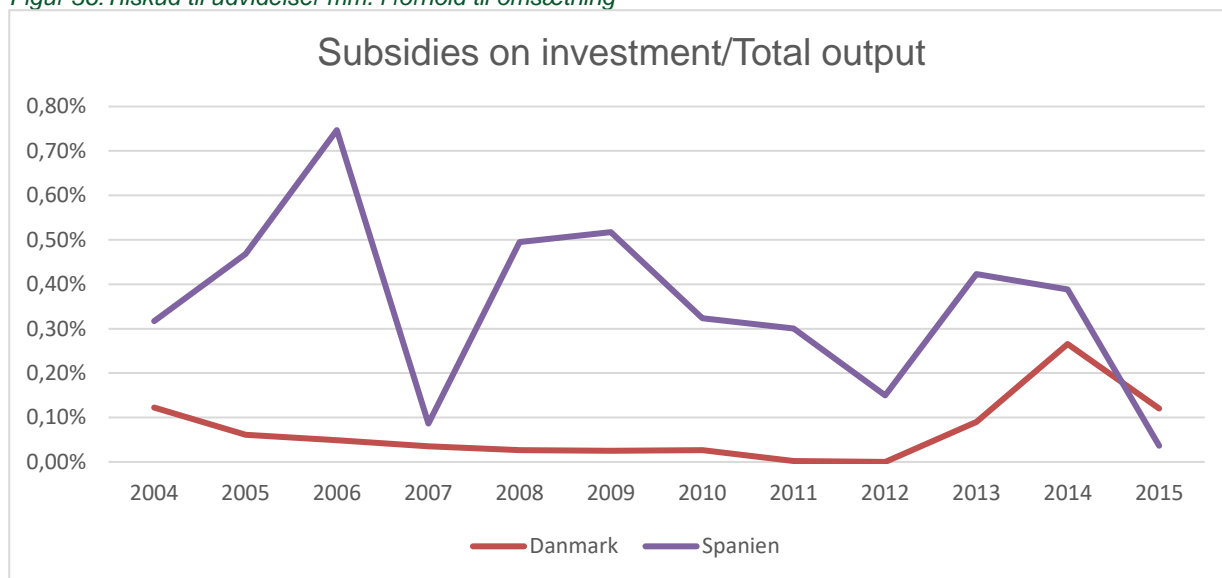
Figur 35: Tilskud pr. dyreenhed

Hvis man i stedet ser på tilskud til investeringer, så er billede anderledes. Figur 36 viser tilskuddet til investeringer i forhold til omsætningen, og her ses det, at Spanien siden 2007 har ligget betydeligt højere end Dan-

mark. I 2014 kom der en ny landdistriktsordning fra EU, som har ændret, hvilke investeringer der kan gives tilskud til. Hvert land bestemmer, hvordan indsatsen i landdistrikterne skal prioriteres. I Danmark gives der tilskud til naturregulerende indsats og til bl.a. løsdriftsstalde til søer mm.¹⁵ Tilsvarende har Spanien deres eget program, hvor det tyder på, at tilskud til stalde mm. er faldet bort i 2014/2015.

Figur 36: Tilskud til udvidelser mm. i forhold til omsætning

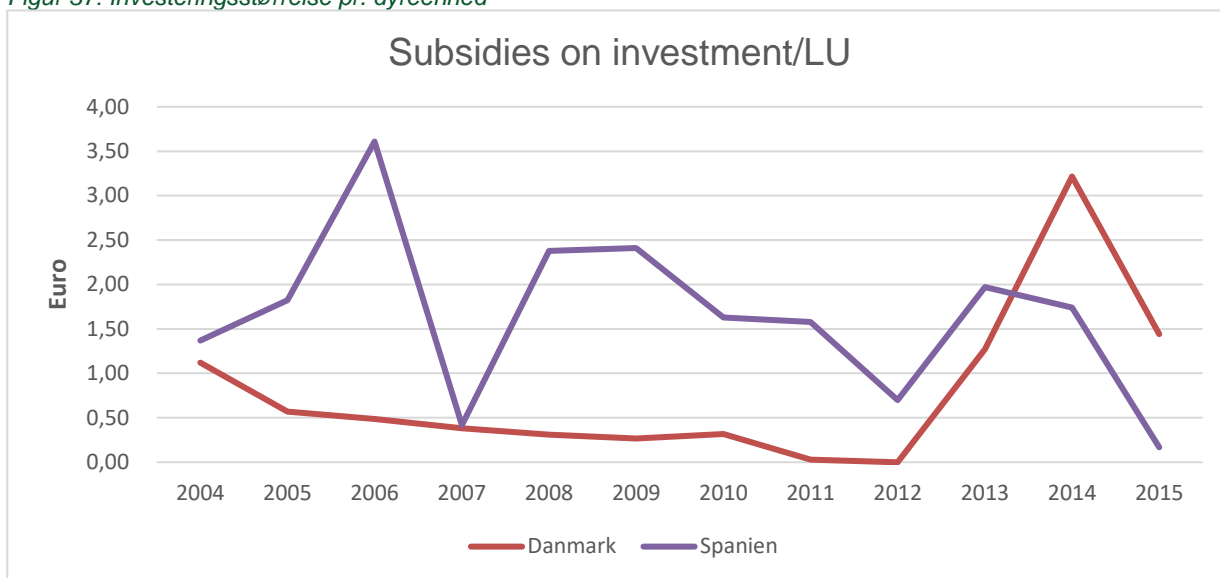
Tilskud til stalde mm. pr. dyreenhed viser kun, hvilket år der er udbetalt tilskud inden for denne gruppe af investeringer og ikke, hvor effektivt eller hvilket mål der har været med tilskuddet. Den samlede budgetramme under landdistriktsordningen er for perioden 2014-2020 på 8,3 mia. euro for Spanien og 2,17 mia. euro for Danmark.¹⁶

For igen at tage hensyn til forskellen i omsætningsstørrelsen ses der på investeringsstøtten pr. dyreenhed i figur 37, som viser samme tendens som i figur 36, hvor støtten er mange gange større i Spanien end i Danmark med undtagelse af et enkelt år.

¹⁵ Tilskudsguide <http://lbst.dk/tilskudsguide/>

¹⁶ Bilag 1 i Rådets Forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1305&from=DA>

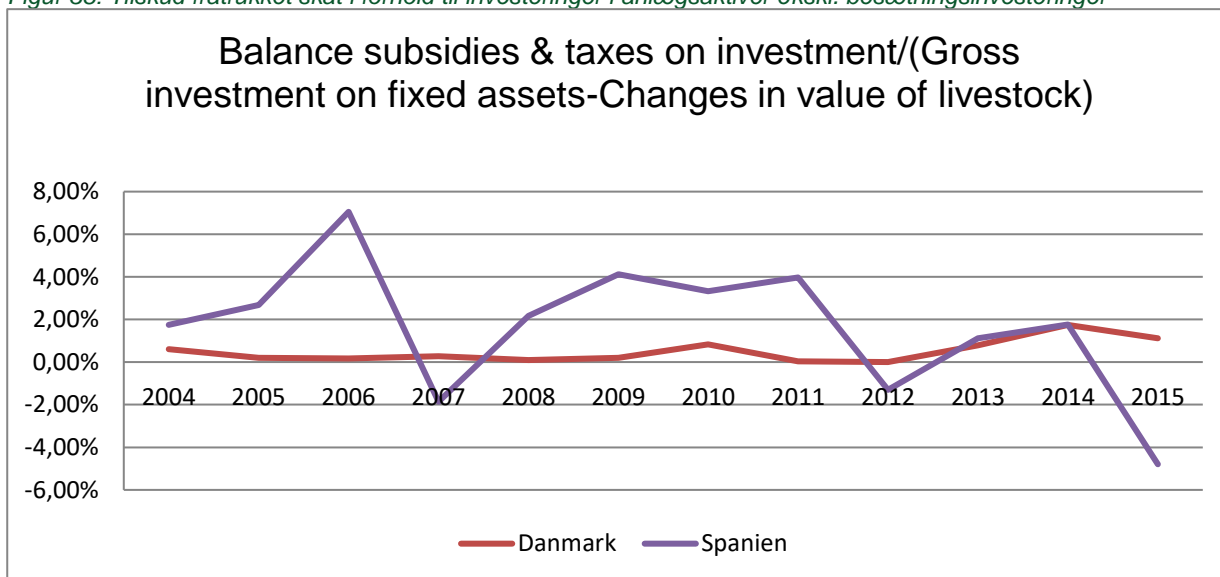
Figur 37: Investeringsstørrelse pr. dyreenhed

For at kunne sammenligne, hvor meget tilskud de 2 lande modtager fratrukket den skat, der måtte være på en investering i Spanien såvel som i Danmark, er figur 38 opstillet. Her vises tilskud fratrukket skatten på investeringsstøtten sat i forhold til bruttoinvesteringerne i anlægsaktiver eksklusive ændringer i besætningsværdierne, da der normalt ikke optræder støtte til besætningskøb.

Billedet er for Spaniens vedkommende svingende, da der i hele perioden har været store hop. I de senere år har de spanske producenter opnået betydeligt mindre støtte end de danske producenter. I 2015 modtog de spanske producenter -5 % i tilskud på deres investeringer, hvor de danske modtog godt 1 %. De interviewede landmænd nævnte også, at det ikke var muligt at få tilskud til udvidelse af stalde længere. Det er kun de økologiske besætninger, der får et særligt tilskud til at lægge om fra konventionel til økologisk produktion.

Figur 38: Tilskud fratrukket skat i forhold til investeringer i anlægsaktiver ekskl. besætningsinvesteringer

Skattebetaling

Sammenligningen af skatteforholdene vil blive gennemgået detaljeret i et af de efterfølgende afsnit. I figur 39 nedenfor ses skatten i forhold til omsætningen. Skatten er defineret i boks 7 nedenfor.

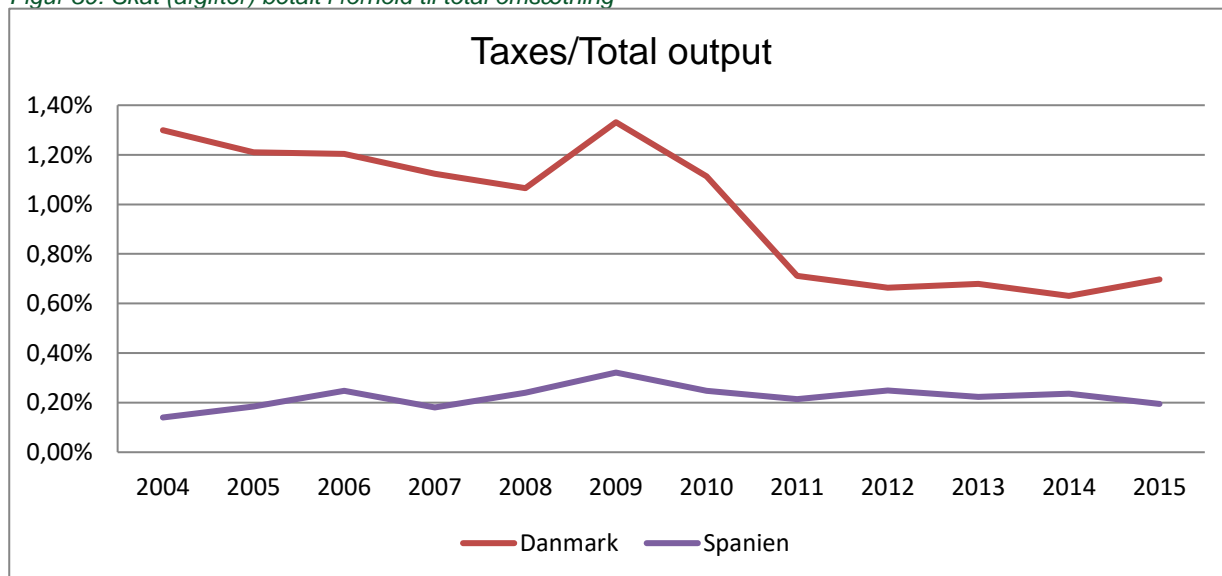
Boks 7: Definition på skat

Farm taxes and other dues (not including VAT and the personal taxes of the holder) and taxes and other charges on land and buildings. Subsidies on taxes are deducted.

Landbrugsafgifter og andre afgifter (ekskl. moms og indehaverens personlige skatter) og skatter og andre gebyrer på jord og bygninger. Skat på tilskud er fratrukket

De faktisk betalte afgifter stiger fra 4.775 euro til 8.147 euro i Danmark og tilsvarende i Spanien fra 260 til 460 euro, men da omsætningen har en større stigning end afgifterne, fylder afgifterne mindre i forhold til omsætningen, der er steget fra 367.000 til 1.167.000 euro i Danmark og fra 185.000 til 236.000 euro i Spanien.

Figur 39: Skat (afgifter) betalt i forhold til total omsætning

Resultat

FADN bruger som nævnt andre regnskabsmæssige begreber end dem, vi ser i de danske regnskaber. Dette er også tilfældet, når vi skal se på resultaterne.

Landmændenes resultater vurderes ud fra tre begreber: Farm Net Value, Family Farm Income og Cash Flow (2), som er defineret i boksene nedenfor.

Boks 8: Definition of Family Net Value

Remuneration to the fixed factors of production (work, land and capital), whether they be external of family factors. As a result, holdings can be compared irrespective of their family/non-family nature of the factors of production employed. This indicator is sensitive, however, to the production methods employed: the ratio (intermediate consumption + depreciation) fixed factors may vary and therefore influence the FNVA level. For example, in the livestock sector, if production is mostly without the use of land (purchased feed)

or extensive (purchase and renting of forage land).

Boks 9: Definition of Family Farm Income

Remuneration to fixed factors of production of the family (work, land and capital) and remuneration to the entrepreneurs' risks (loss/profit) in the accounting year.

Boks 10: Definition of Cashflow (2)

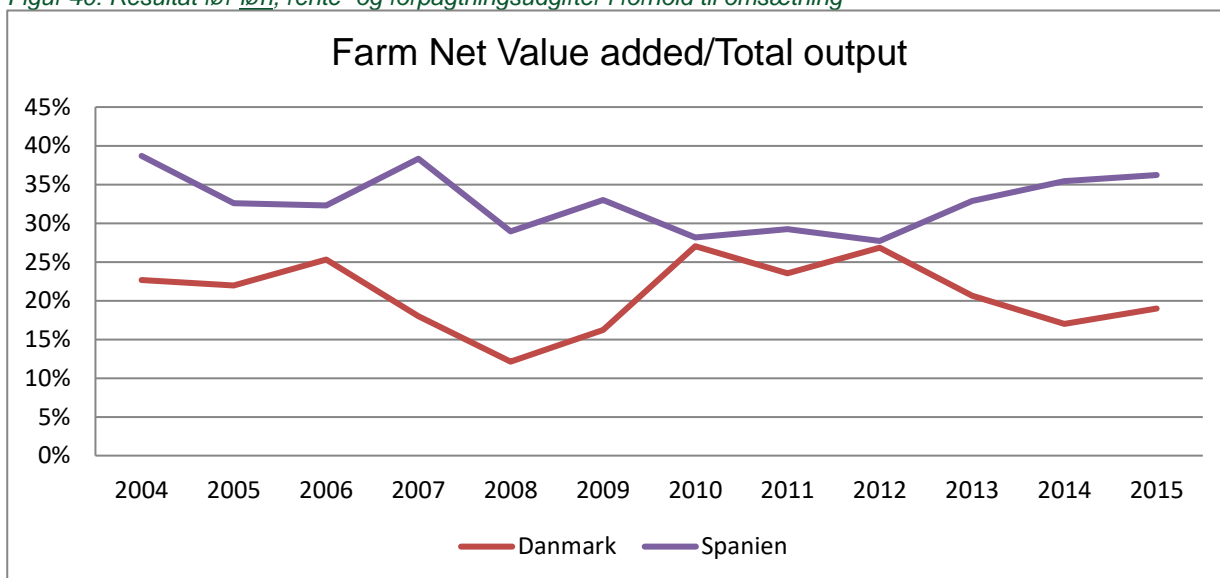
=The holding's capacity for saving and self-financing
=Receipts – Expenditure for the accounting year
=Net receipts of agricultural activity and other receipts
+Balance farm subsidies & taxes
+Balance subsidies & taxes on investment
+Balance of operations on capital
+Balance of operations on debts and loans
=Sales of products + Other receipts + Sales of livestock
-All cost paid – Purchases of livestock
+Farm subsidies - Farm taxes
+VAT balance
+Subsidies on investment – Taxes on investments
+Sales of capital – Investments
+Closing valuation of debts – Opening valuation of debts.

Farm Net Value added er resultatet før løn, renteudgifter, leje- og forpagtningsudgifter. Dette sættes i forhold til omsætningen.

I figur 40 nedenfor ses det, at Spanien ligger højere end Danmark i hele den viste periode.

Den danske landmand havde i gennemsnit omkring 20 % af omsætningen som resultat, før der er betalt renter, leje og forpagtningsafgifter samt løn til medarbejdere. Siden 2012 er resultatet dog blevet reduceret fra omkring 27 pct. til under 20 pct., hvilket gør det vanskeligere at blive i branchen. Spanien har modsat forbedret deres indtjening og resultat siden 2012 fra et resultat på 28 pct. til 36 pct. af den samlede omsætning.

Figur 40: Resultat før løn, rente- og forpagtningsudgifter i forhold til omsætning

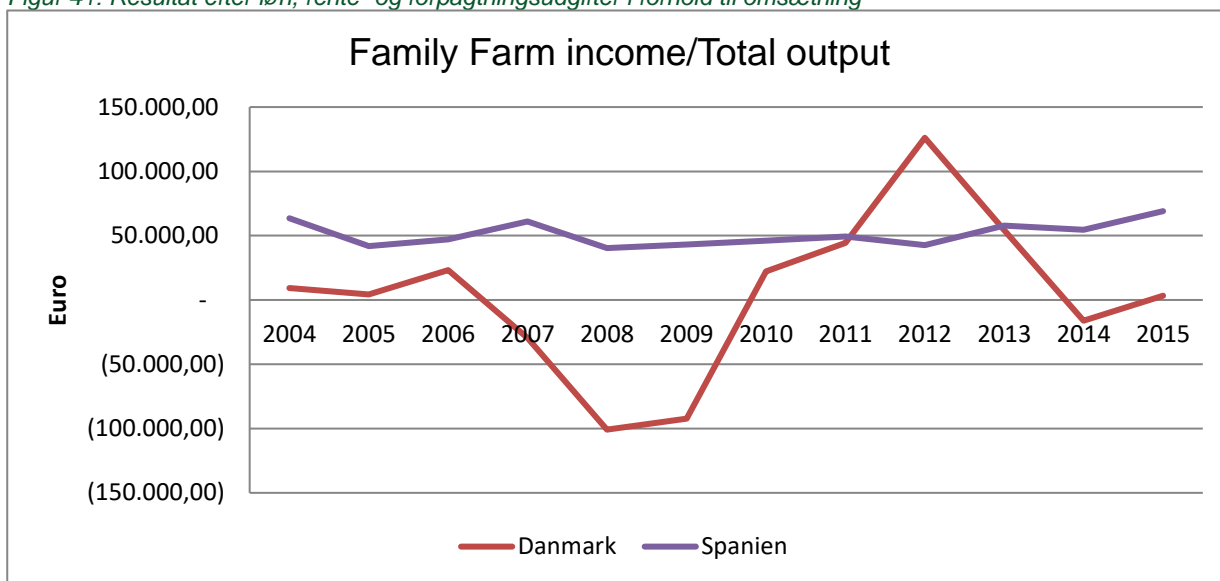

Family Farm Income er resultat efter løn, renter samt leje- og forpagtningsudgifter. I figur 41 vises, hvor meget resultatet udgør af den samlede omsætning.

Her ses, at Spanien har en stabil indtjening i den viste periode, men en lille stigning i 2015. Danmark har derimod svinget noget i årene fra -20 pct. til +10 pct. Det gennemsnitlige resultat har for de danske landmænd været 4.000 euro, hvorimod de spanske landmænd har haft et gennemsnitligt resultat på 51.000 euro. 2008 og 2009 var generelt rigtig dårlige år og i særdeleshed for de danske landmænd, hvor resultatet var minus 100.000 euro. Der er ingen negative resultater for de spanske svineproducenter, hvilket gør, at de er meget mere økonomisk robuste overfor de mindre ændringer, der hele tiden opleves inden for branchen. Produktions- og ejerformen medfører også, at det er foderstofvirksomhederne og slagterierne, der tager de store udsving i indtjeningen.

De foreløbige opgørelser for 2016 fra EU-stat viser desværre, at det ikke er blevet bedre for de danske landmænd, hvorimod de spanske har haft en yderligere forbedring i det samlede resultat.

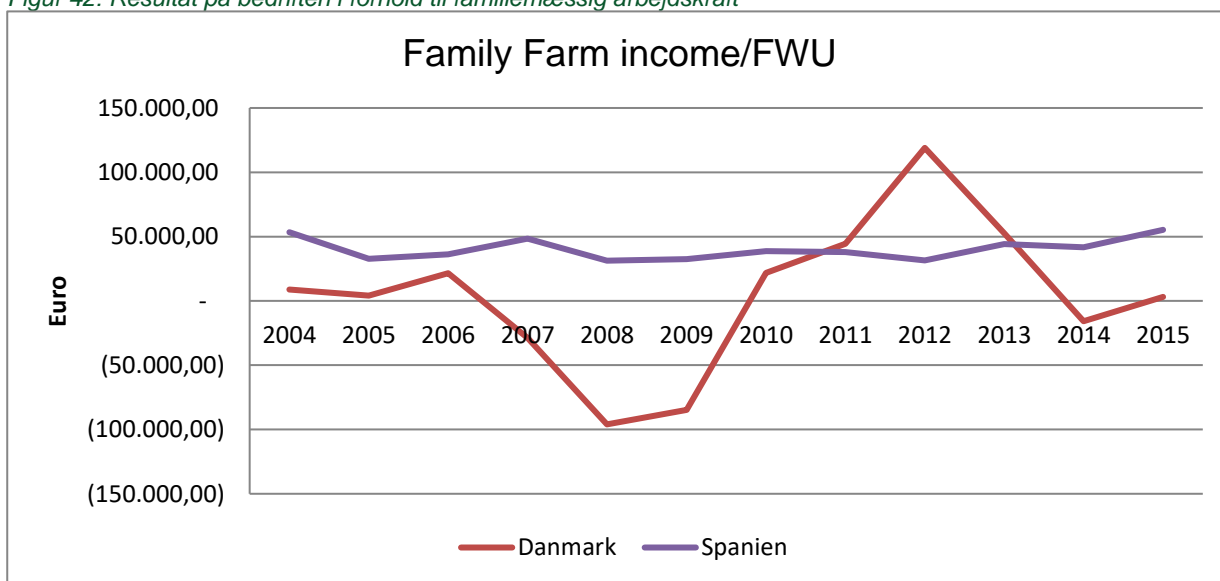
Figur 41: Resultat efter løn, rente- og forpagtningsudgifter i forhold til omsætning

Figur 40 viser, hvor store resultaterne er på den enkelte bedrift. Her ses resultatet i forhold til en "familiearbejdsenhed - FWU". Her er taget højde for, om der er meget familiehjælp på bedriften, som skal forsørges af bedriften.

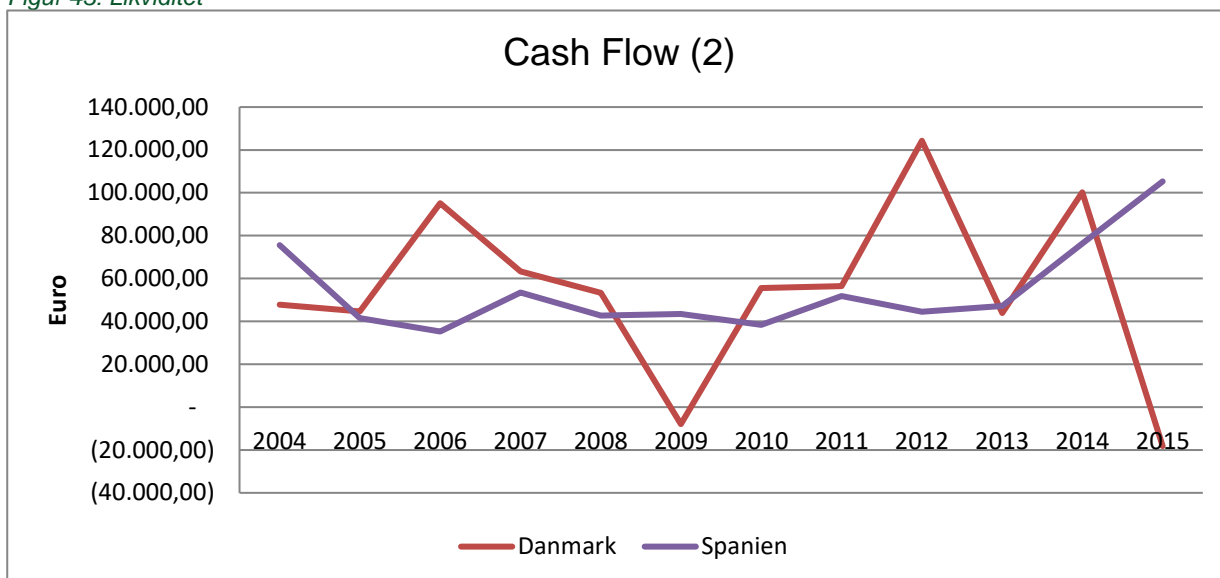
I 2015 var antallet af arbejdende familiemedlemmer på bedriften 1,05 i Danmark og i Spanien 1,25.

Figur 42: Resultat på bedriften i forhold til familiemæssig arbejdskraft

Figur 41 og 42 er næsten identiske, da antal medlemmer i familien, der deltager i arbejdet på bedriften, kun er 1,05 og 1,25.

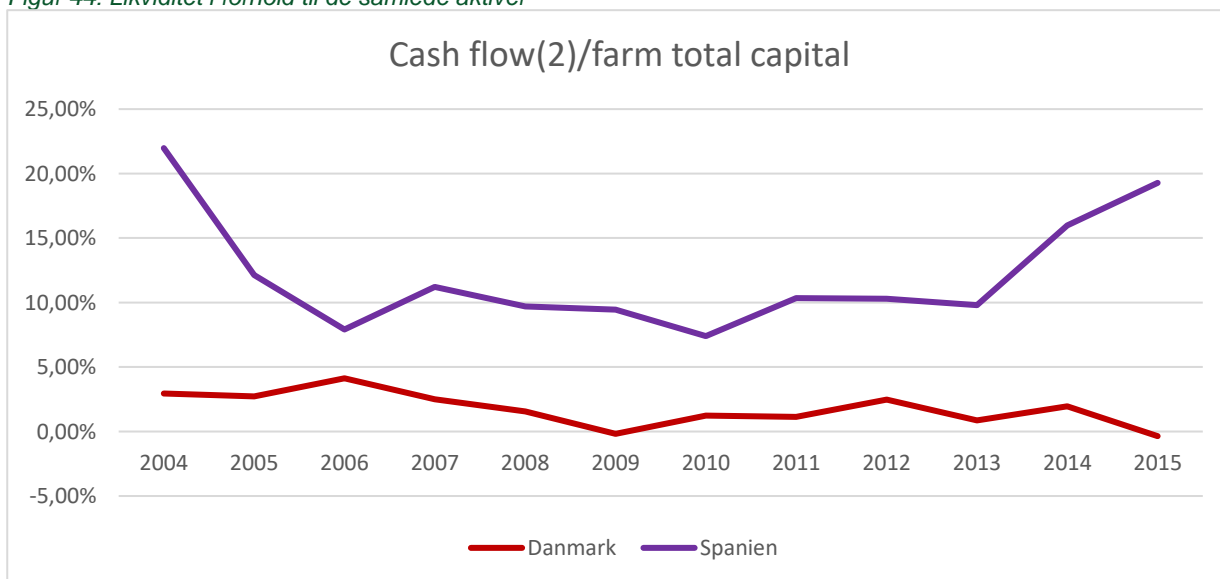
Figur 43: Likviditet

Udover resultaterne er det desuden muligt at sammenligne likviditeten på bedriftsniveau, der vises i figur 43. Her ses igen, at Danmark har store udsving, og at Spanien er på et mere stabilt niveau, dog med en kolossal stigning i 2015. Gennemsnittet er på godt 54.000 euro for både Spanien og Danmark. Fluktueringen for de danske producenter betyder, at der kræves en kapitalbuffer, som ydes af bankerne via driftskreditter til en forholdsvis høj rente. Likvidetsflowet har indflydelse på både rentebetalingen og gældsprocenten, som igen har indflydelse på det endelige resultat. En stabil indtjening og en kapitalmæssig buffer giver en robust konkurrenceevne i forhold til andre lande.

En bredere vurdering er at sætte likvidetsflowet i forhold til den samlede aktive masse. De danske bedrifter har en væsentlig større aktivmasse end de spanske, da værdien af jorden er højere i Danmark, og besætningerne og produktionsbygningerne ejes af landmanden i modsætning til i Spanien.

Figur 44: Likviditet i forhold til de samlede aktiver

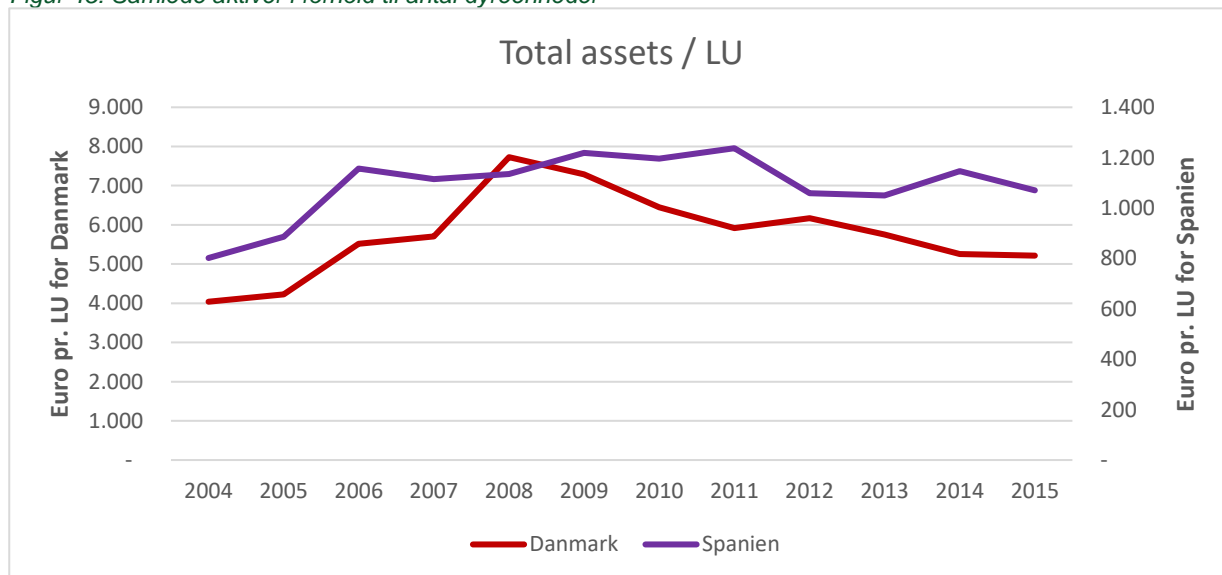
I figur 44 ses likviditeten i forhold til de samlede aktiver. De spanske landmænd løber fra de danske, da deres likviditet er stigende i modsætning til de danske, hvor likviditetspuljen er faldet. De spanske landmænd står stærkt i den internationale konkurrence, da de kan klare lave priser på deres salgsprodukter væsentligt bedre end de danske, der faktisk ikke har en bufferkapital til rådighed.

Balance

I dette afsnit vil balancens poster blive sammenlignet for at vise forskellene imellem de to lande, og hvornår disse forskelle skaber konkurrencemæssige fordele.

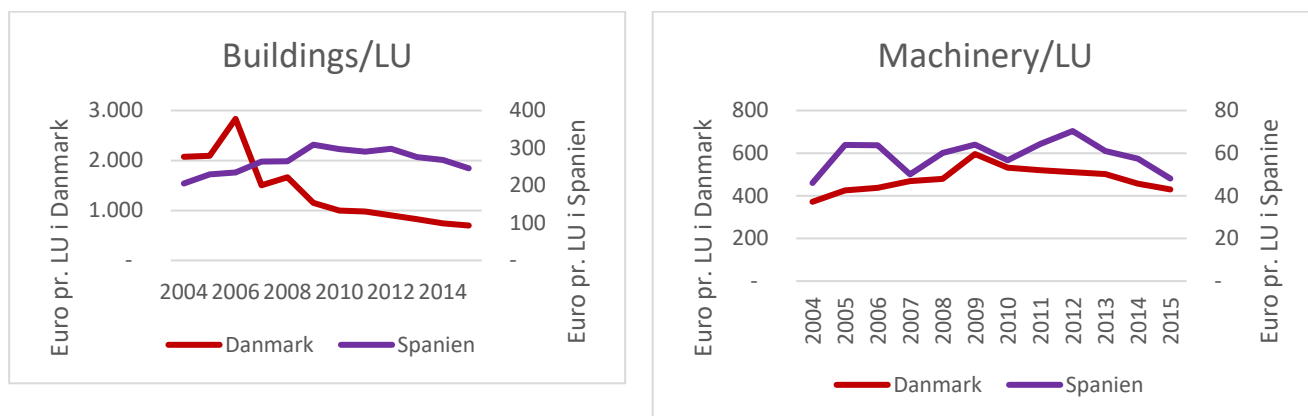
Figur 43 viser den samlede aktivmasse i forhold til dyreenhederne, hvilket kan betragtes som den bundne kapital pr. dyreenhed. Der er her en betydelig forskel mellem Danmark og Spanien. Kapitalbindingen i 2015 for Danmarks vedkommende ligger på omkring 5.200 euro i modsætning til Spanien, der ligger på 1.000 euro. Denne forskel skyldes den ejerform, der praktiseres i Spanien contra i Danmark.

Figur 45: Samlede aktiver i forhold til antal dyreenheder

De følgende figurer viser den samme tendens som figur 45, at kapitalbindingen er høj i Danmark i modsætning til i Spanien. Vær opmærksom på, at der er opgørelse på to akser.

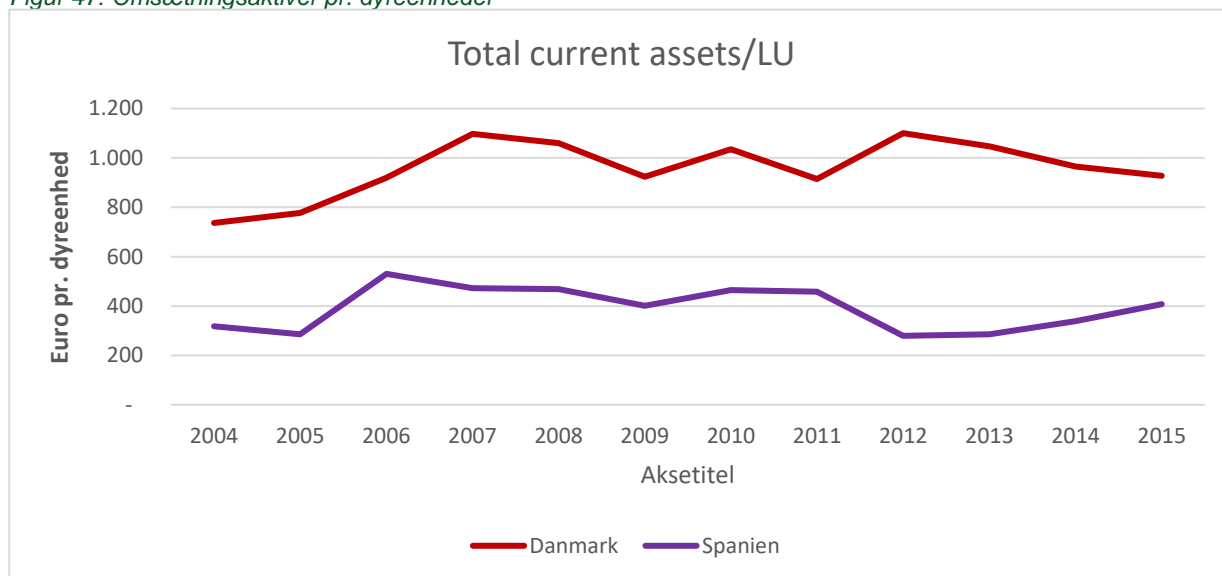
Figur 46: Kapitalbinding i bygninger og maskiner pr. dyreenhed

Kapitalbindingen i bygninger er 3 gange så stor i Danmark som i Spanien, og for maskiner er forholdet en faktor 8. For de danske landmænd er kapitalen, der er bundet i bygninger, inden for de senere år faldet. Hvis der måles i forhold til antal dyreenheder, falder kapitalbindingen fra omkring 1.100 euro til 700 euro. Det samme gør sig gældende for de spanske landmænd. Årsagen til, at kapitalbindingen er så meget lavere i Spanien, er, at det ofte er slagterier eller foderstofvirksomheder, der ejer bygningerne.

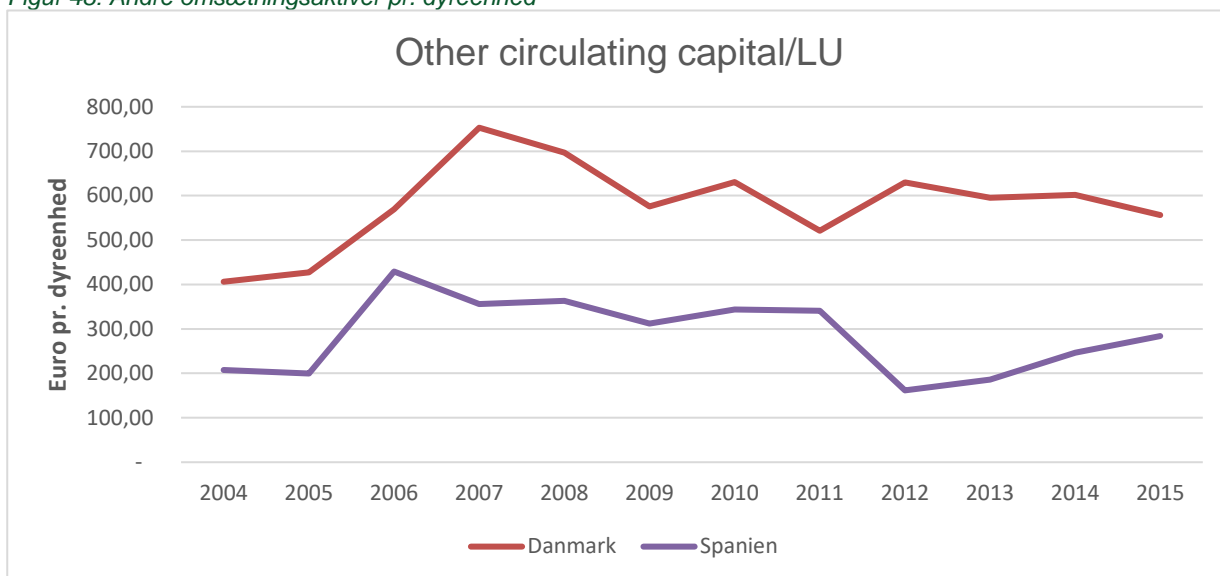
Når man ser på omsætningsaktiver, som består af besætninger, beholdning og øvrige omsætningsbare aktiver som eksempelvis tilgodehavender, og sætter det i forhold til dyreenheder, jf. figur 47, ses hverken en stigende eller faldende tendens hos Spanien eller Danmark, men forskellen er stor. I Spanien er niveauet på knap 400 euro pr. dyreenhed, hvor den i Danmark er på godt 900 euro pr. dyreenhed. Igen afspejler opgørelsen ejerformen, hvor landmanden ikke ejer besætningen og beholdningerne i Spanien.

Figur 47: Omsætningsaktiver pr. dyreenheder

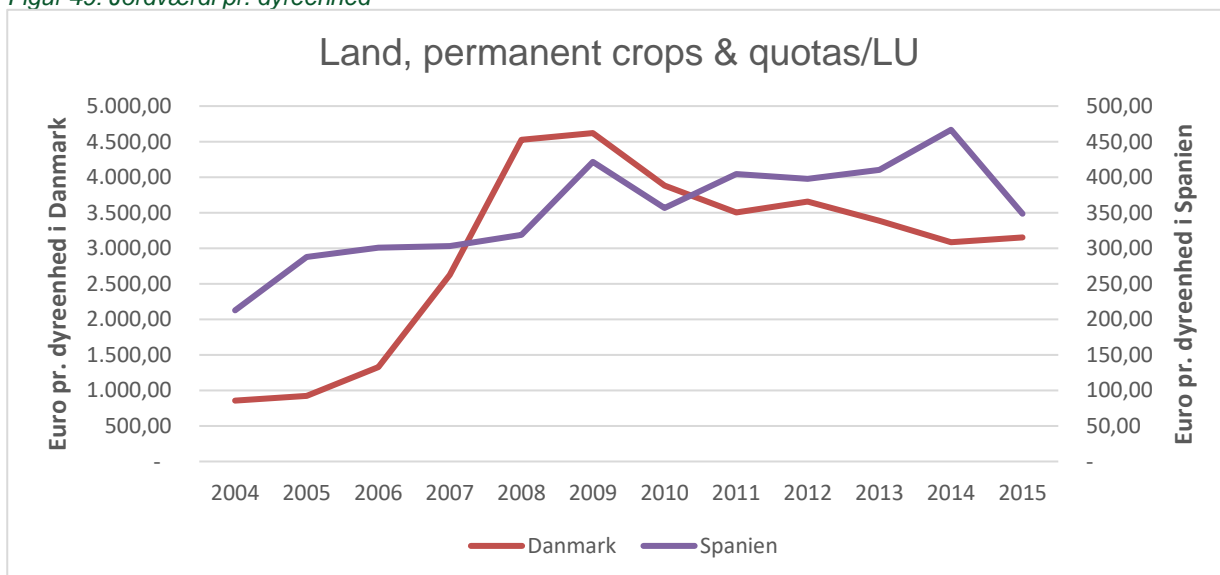
En del af omsætningsaktiverne er besætning og beholdninger, hvor Danmark har lidt mere pr. dyreenhed end Spanien. Den store forklaring på forskellen skal dog findes hos de **”øvrige omsætningsaktiver”**, som ses i figur 48, hvor Danmark de senere år ligger omkring 600 euro pr. dyreenhed, og Spanien ligger omkring 300 euro pr. dyreenhed. Det er derfor en betydelig kapital, de danske producenter har bundet i deres øvrige omsætningsaktiver, som eksempelvis tilgodehavender og andelshaverkonti.

Figur 48: Andre omsætningsaktiver pr. dyreenhed

Den anden store forklaring på forskellen i den samlede kapitalbinding pr. dyreenhed skal findes i jordværdierne. I figur 49 er jordværdien opstillet pr. dyreenhed. Her ses det, at Danmark har en markant højere kapitalbinding i jorden pr. dyreenhed end Spanien. I 2015 havde den danske producent bundet godt 3.100 euro pr. dyreenhed, hvor den spanske havde bundet omkring 350 euro pr. dyreenhed. Tendensen er dog, at den spanske kapitalbinding stiger undtagen i 2015, hvor den falder fra 466 til 348 euro, og hvor den danske er svagt stigende. Vær opmærksom på, at der er visning på to akser i figuren.

Figur 49: Jordværdi pr. dyreenhed

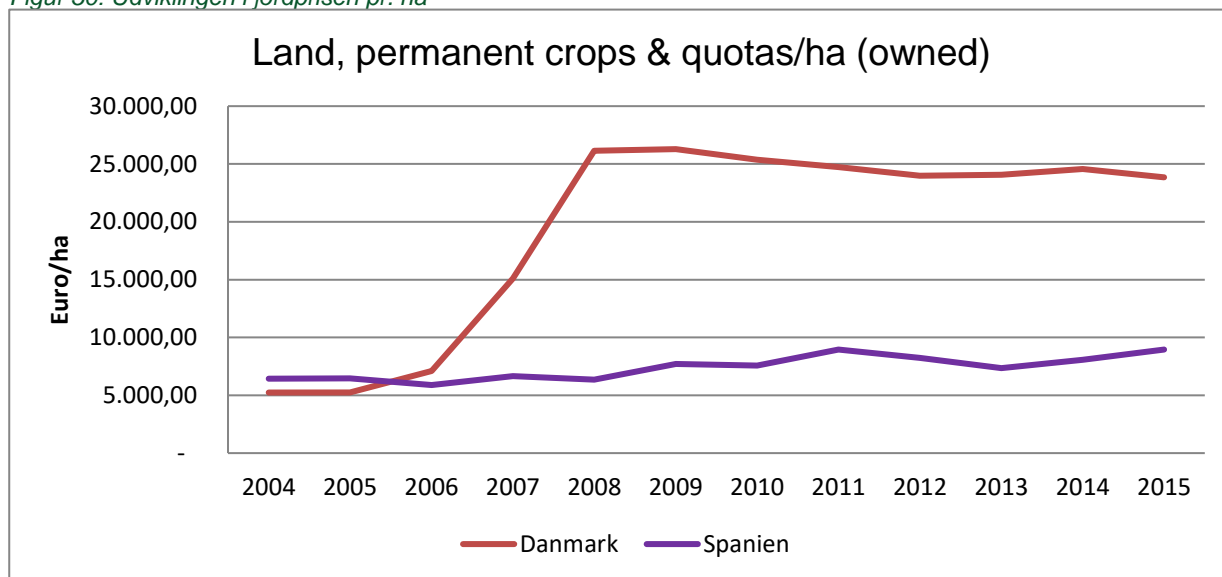

Kapitalbindingen er væsentligt større for de danske landmænd end for de spanske, samlet set er der bundet ca. 4 gange så mange penge pr. dyreenhed hos de danske landmænd som hos de spanske. Samtidig er likviditetsflowet væsentligt mindre, hvilket betyder, at den "samlede" forretning ved at producere slagtesvin er bedst i Spanien og mindre god i Danmark.

Jordpriser

I figur 50 nedenfor vises udviklingen i jordpriser i Danmark og Spanien. Her tages ikke udgangspunkt i handlede priser, men i jordvurderingerne i de eksisterende ejendomme, der indgår i statistikken. I jordpriserne er også inkluderet permanente afgrøder og kvoter. Det er antaget, at dette ikke har særlig betydning for sammenligningen.

Figur 50: Udviklingen i jordprisen pr. ha

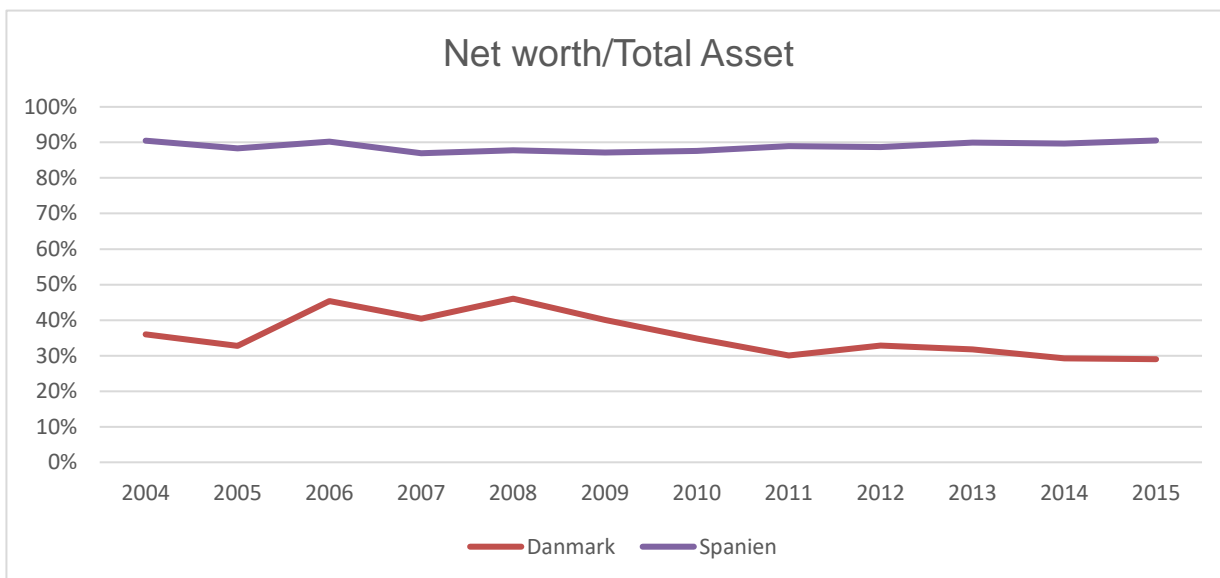
Figur 50 viser, at både Danmark og Spanien har været inde i en periode med stigende jordpriser. For Danmarks vedkommende var der tale om en kolossal stigning i årene 2005-2008, hvorefter finanskrisen satte stop for prisudviklingen. De danske jordpriser har inden for de senere år været næsten konstante jf. figuren ovenfor, der viser forskellen mellem prisen pr. hektar i Danmark og i Spanien. Prisen i 2015 i danske kr. var 177.000 pr. hektar, en stigning på 355 pct. i modsætning til Spanien, hvor prisen svarer til kr. 66.000 og en stigning på 39 pct. Selvom der tages højde for, at udbyttet for hvede (jf. figur 11 og tabel 3) i Spanien er ca. 2 gange mindre, så er jordpriserne i Danmark stadig højere end i Spanien.

Egenkapital og gæld

Finansieringen af bedriften er tidligere nævnt i denne analyse, hvor Danmark i 2015 havde en gældsprocent på 71 % mens Spaniens lå på 9 %, hvilket har stor indvirkning på risikoen og rentebetalingen.

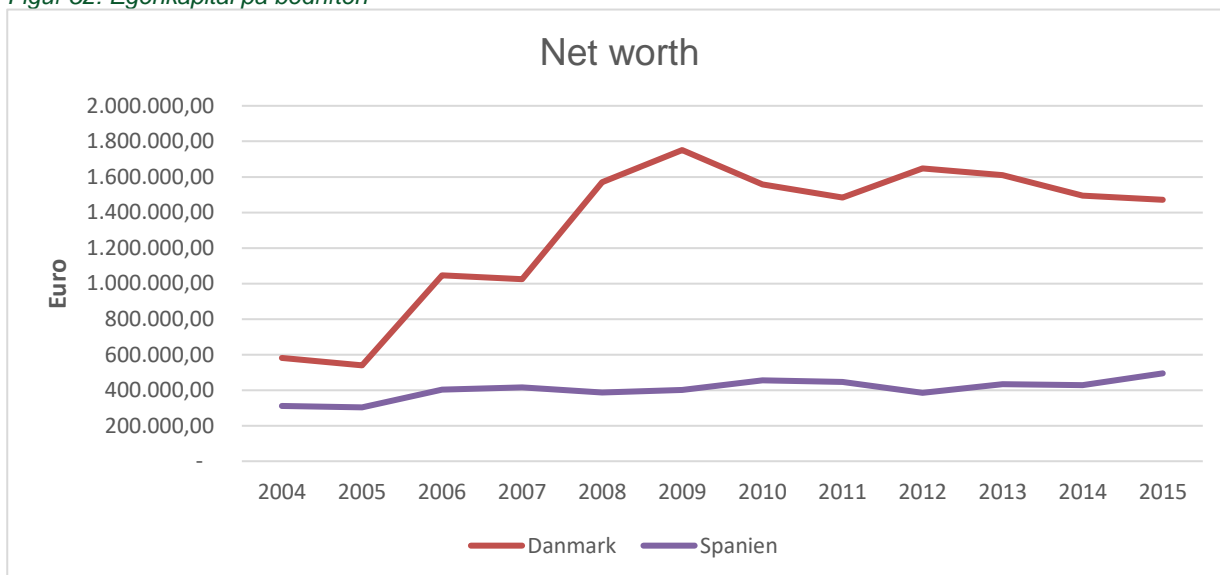
I figur 51 nedenfor ses egenkapitalens andel i forhold til de samlede aktiver, også kaldet **soliditet**. Danmarks soliditet var i 2015 på 29 %, hvor den Spanske var på 91 %. Soliditeten er det modsatte af gældsprocenten, som tidligere er analyseret.

Figur 51: Soliditeten¹⁷

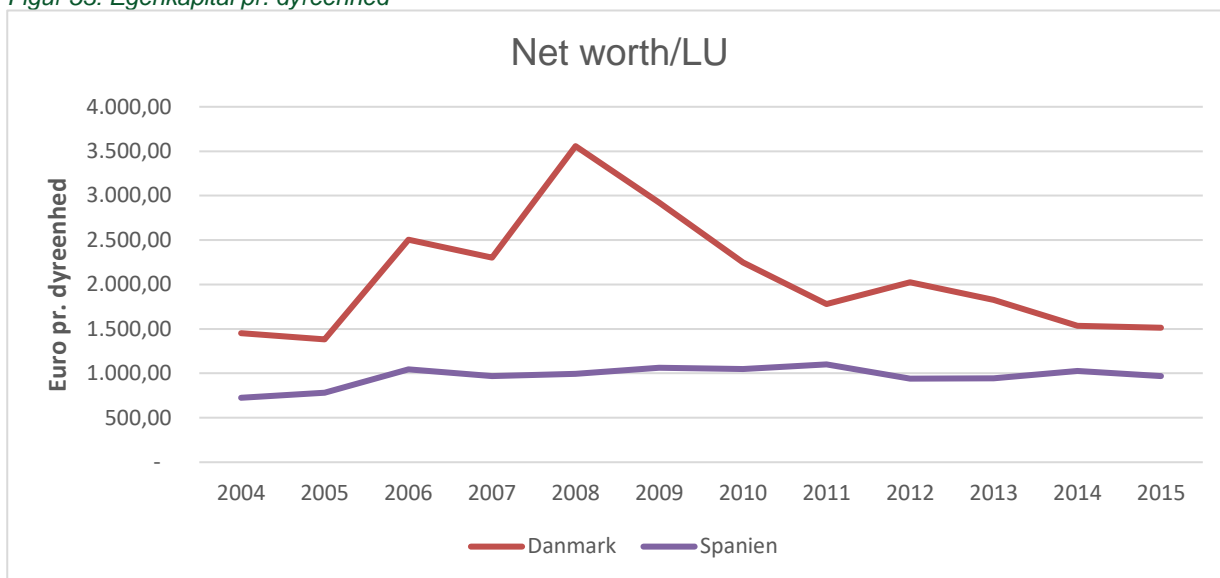
Når der ses på egenkapitalen på hver enkelt bedrift, viser figur 52 nedenfor, at de danske bedrifters egenkapital er betydeligt større. Dette skyldes de større bedrifter. I 2015 var den gennemsnitlige egenkapital på en bedrift knap 1,5 mio. euro i Danmark, hvor den spanske producent havde knap 500.000 euro. Selv om det er en høj egenkapital, er de danske svinebedrifter dårligere stillet end de spanske, da gældsprocenten er væsentlig højere i forhold til værdien af aktiverne. Hvis det samme forhold gøres op i forhold til antal dyreenheder, bliver situation ikke bedre, tværtimod så har udviklingen i Danmark været, at egenkapitalen pr. dyreenhed er faldet drastisk indenfor de senere år, jf. figur 53.

Figur 52: Egenkapital på bedriften

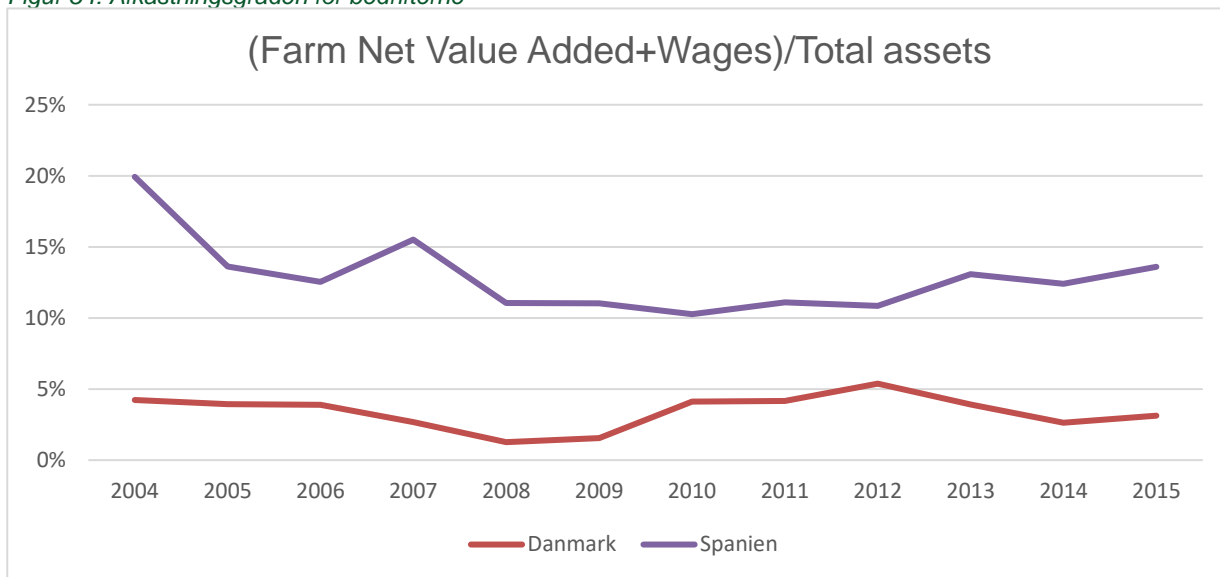
¹⁷ Soliditetsgrad er et nøgletal, der indikerer, om en virksomhed kan bære et større tab. Soliditetsgraden viser, hvor stor en procentdel af virksomhedens kapital, den kan tåle at miste, inden fremmedkapital bliver rørt. Jo højere soliditetsgraden er, desto bedre er en virksomheds evne til at lide et større tab. Derfor vil man gerne have en høj soliditetsgrad. Formlen er: Egenkapitalen i forhold til aktiverne.

Figur 53: Egenkapital pr. dyreenhed

En anden måde at vurdere bedrifternes indtjeningsevne på kan være at se på **afkastningsgraden**, som er et udtryk for resultatet før finansiering i forhold til de samlede aktiver, jf. figur 54. Her ses det, at den danske afkastningsgrad bevæger sig i en cyklisk form mellem 1 og 5 pct., hvor den spanske bevæger sig i en cyklisk form mellem 10 og 20 pct. Den danske afkastningsgrad er ca. 20 pct. af den spanske, hvilket indikerer, at det er svært at skabe overskud i de danske svinebesætninger.

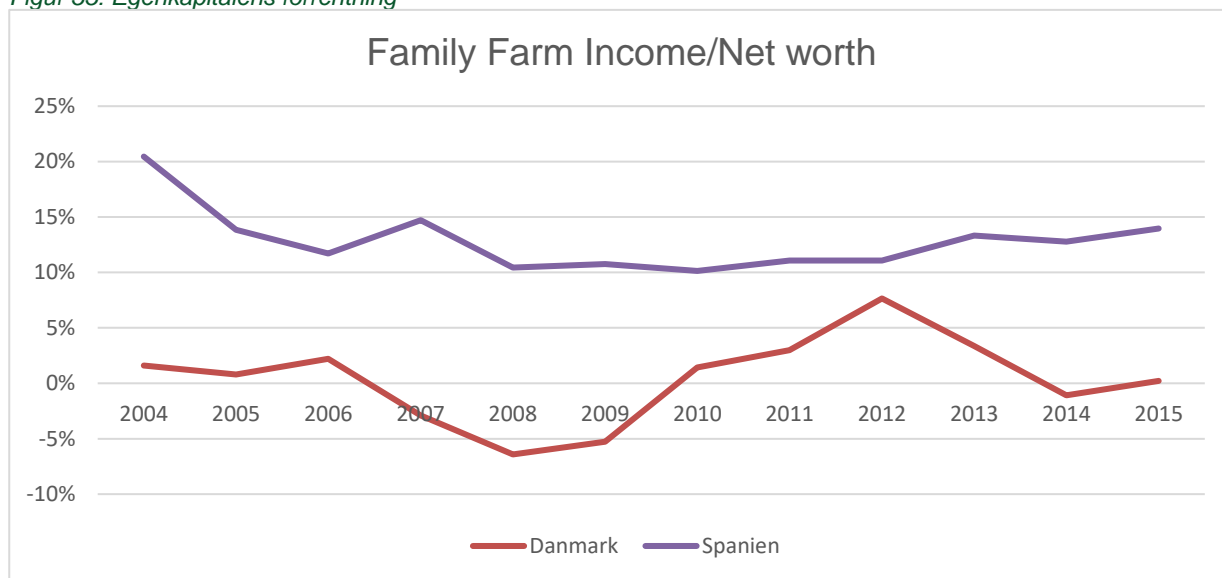
Figur 54: Afkastningsgraden for bedrifterne¹⁸

¹⁸ Afkastningsgraden er et centralt nøgletal, der viser virksomhedens evne til at generere et overskud til forøgelse af egenkapitalen. Formlen er: Resultat før renter i forhold til aktiver.

Afkastningsgraden tager ikke højde for finansieringsudgifterne. Hvis finansieringsudgifterne medtages i vurderingen af bedrifternes indtjeningssevne, kan nøgletallet ”**egenkapitalens forrentning**” anvendes. Egenkapitalens forrentning er resultatet efter finansiering i forhold til egenkapitalen.

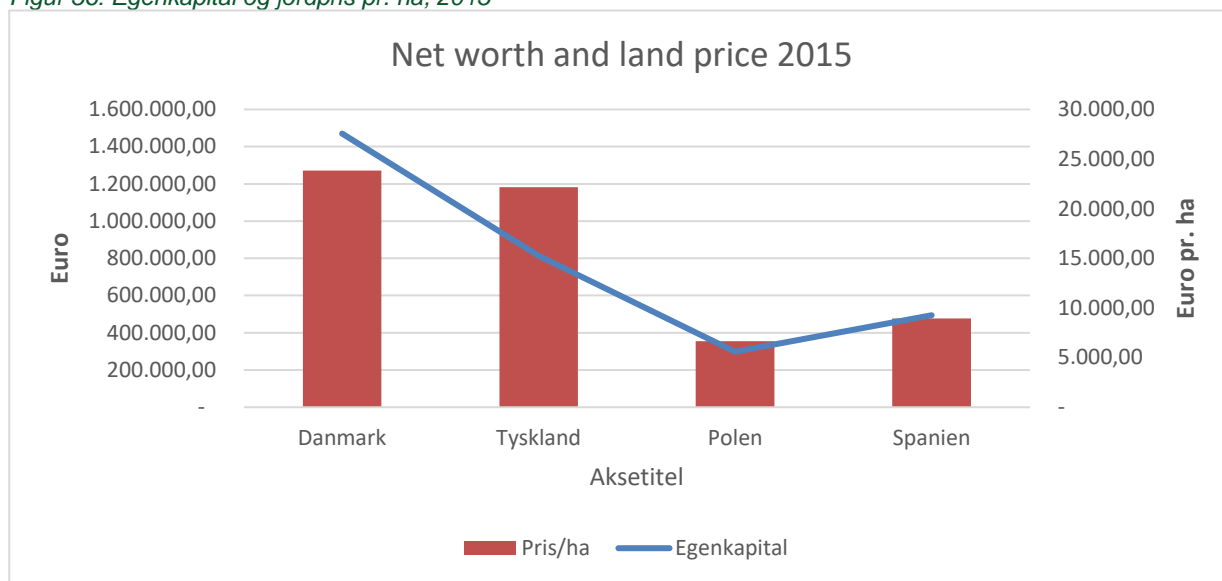
Figur 55: Egenkapitalens forrentning

Svingningerne i figur 55 udvikler sig på nogenlunde samme måde, som vi ser ved afkastningsgraden. Derimod bliver toppen og bunden på de danske cykliske bevægelser betydeligt anderledes pga. løn-, leje- og renteudgifter. De år, hvor renteudgifterne har været høje, er der tale om en negativ forrentning af egenkapitalen, men til gengæld ses der et højere niveau i 2012. I alle årene er Spanien på et højere niveau end Danmark.

I nøgletallene ”afkastningsgraden og forrentningen af egenkapital” indgår værdien af aktiverne inkl. jordværdier. Da jordværdien i Danmark jf. figur 50 er væsentligt større end i Spanien, betyder det, at beregningen af afkastningsgraden alt andet lige vil blive lavere i Danmark end i Spanien.

Figur 56: Egenkapital og jordpris pr. ha, 2015

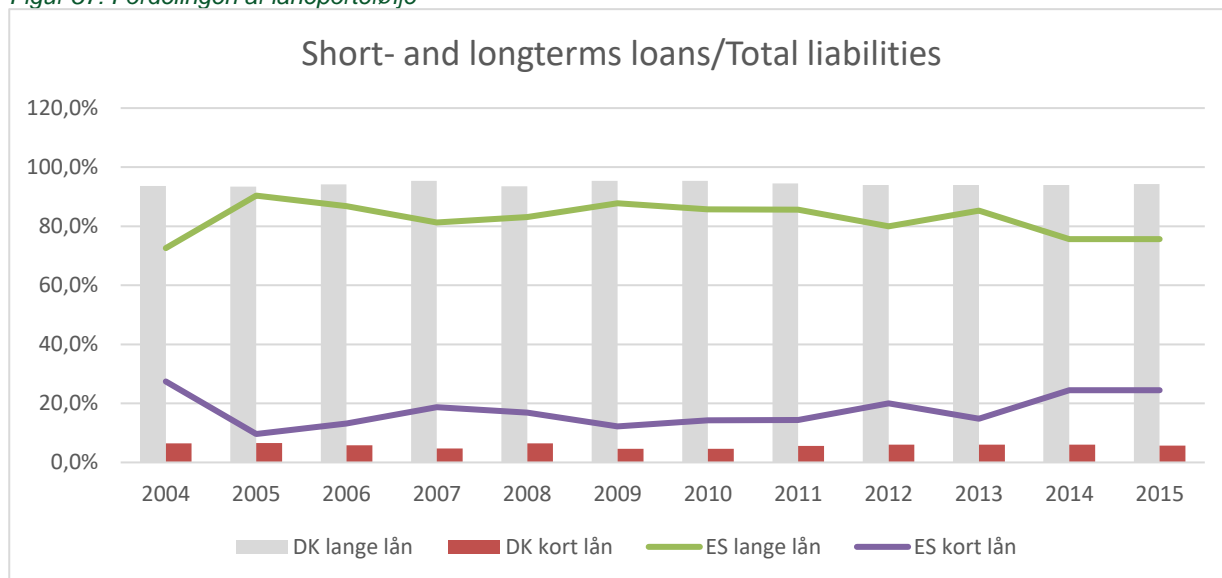
Sammenlignes analysen med tilsvarende undersøgelse inden for smågriseproduktion, viser opgørelsen, at smågriseproducenterne i Danmark har en egenkapital, der ligger på 750.000 euro og i Spanien på 610.000 euro.

Forskellen skyldes primært, at de danske smågriseproducenter har en gældsprocent på 85 contra 71 hos slagtesvineproducenterne.

Gældssammensætning

I den næste figur vises, hvordan gældens portefølje er sammensat.

Figur 57: Fordelingen af låneportefølje

Som det tidligere er nævnt, har de spanske svineproducenter væsentligt mindre gæld end de danske.

Gældssammensætningen viser tilsvarende, at de spanske landmænd har mere kortfristet gæld svarende til omkring 25 pct., hvorimod de danske landmænds kortfristede gæld kun udgør 6 pct. Dansk landbrug er kendetegnet ved at have lån med lang løbetid, ofte 30 års løbetid.

Renteprocenten er højere i Spanien end i Danmark jf. tabel 31, men på grund af en væsentligt højere gæld er de samlede renteudgifter større i Danmark end i Spanien. Ifølge de interviews, der er foretaget i 2017, er løbetiden på de lange lån omkring 10-15 år og de korte lån 3-5 år. Renten på de lange lån ligger omkring 1,5 pct. i Spanien og tilsvarende i Danmark på de fastforrentede lån med en løbetid på 30 år. De variable lån har i skrivende stund en negativ rente på 0,5 pct. Det har ikke været muligt at få oplyst, om Spanien har tilsvarende variable lån som i Danmark.

Konklusion af regnskabsanalysen

Regnskabsanalysen med datasættene fra FADN viser på mange måder to meget forskellige lande at producere slagtesvin i. De danske konkurrencemæssige fordele skal findes i, at danskerne opnår en højere omsætning pr. dyreenhed. Derudover har de også højere udbytte i hvedeproduktionen og færre udgifter til handelsgødning. Endelig er kapitalbindingen i bygninger og maskiner mindre pr. omsat krone.

Den spanske slagtesvineproduktion har dog i forhold til en regnskabsanalyse flere konkurrencemæssige fordele. Jordprisen er betydeligt mindre i Spanien end i Danmark, og den samlede kapitalbinding er betydeligt større i Danmark end i Spanien.

Den danske gældsprocent er 8 gange højere end den spanske, og herved er renteudgifterne også mange gange større i Danmark.

Timeforbruget kan opgøres på flere måder, men når der ses på den betalte løn i forhold til omsætningen, har de danske producenter 4-5 gange større udgifter end de spanske.

Der er generelt ikke tradition for at eje så meget jord i Spanien, hvilket gør, at udgifter til forpagtning og øvrige lejeudgifter tilsvarende er meget lave. Der er ikke tradition for at have en høj selvforsyning af foder, da hele konceptet bygger på, at det er fodervirksomhederne, der har produktionen af slagtesvin. Tilsvarende er det forsynings- og forarbejdningsvirksomhederne, der enten ejer eller lejer bygningen, hvor produktionen foregår. Alt andet lige betyder det, at der er mindre kapitalbinding for den enkelte landmand og mindre risiko forbundet med at være landmand, da risikoen ligger hos virksomhederne.